

UNDERVISNINGS
MINISTERIET
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Håndbog om bedømmelse og feedback på erhvervsuddannelserne

Hvordan er håndbogen blevet til?

Denne håndbog er udarbejdet på baggrund af et forsøgs- og udviklingsprogram med fokus på to temaer:

- **Bedømmelseskriterier og -kultur**, som handler om skolens og lærernes bedømmelsesarbejde, herunder arbejdet med løbende formativ feedback og afsluttende summativ evaluering og eksamen.
- **Talentspor og fag på højere niveau**, som handler om skolernes arbejde med talentspor og fag på højere niveau, herunder hvordan skolerne tiltrækker elever og sikrer, at de opnår de kompetencer, der er defineret for dem og deres faglige niveau.

Undervisningsministeriets forsøgs- og udviklingsprogram skal udvikle og understøtte erhvervsskolerne i arbejdet med at styrke kvaliteten i undervisningen inden for de to temaer. I programmet er der udviklet og afprøvet otte konkrete indsatser i samarbejde med 15 erhvervsskoler. Disse indsatser er efterfølgende afprøvet og tilpasset på yderligere 56 afdelinger på erhvervsskoler rundt om i landet.

De redskaber, som præsenteres i håndbogen, er udviklet af de erhvervsskoler, som har deltaget i forsøgs- og udviklingsprogrammet. Vi takker skolerne for deres bidrag til håndbogen.

Håndbog om bedømmelse og feedback på erhvervsuddannelserne

INDHOLD

Om håndbogen	5
<hr/>	
DEL 1	6
Håndbogens ramme	7
Hvordan kan arbejdet med bedømmelseskriterier og -kultur styrkes?	9
<hr/>	
DEL 2	12
Sådan kan I arbejde med bedømmelse og feedback	13
INDSATS 1 UDVIKLING AF FÆLLES BEDØMMELSE- OG FEEDBACKKULTUR	14
REDSKAB 1.1 Årshjul for samarbejde	18
REDSKAB 1.2 Evalueringsdidaktisk model	19
INDSATS 2 TYDELIGE MÅL OG KRITERIER	21
REDSKAB 2.1 Opgaveskabeloner	26
REDSKAB 2.2 Oversigtsskemaer	29
INDSATS 3 EN STYRKET FEEDBACKPRAKSIS	32
REDSKAB 3.1 Rubric	36
INDSATS 4 UDVIKLING AF PRAKTISK GRUNDFORLØBSPRØVE	39
REDSKAB 4.1 Praktisk grundforløbsprøve – en folder	44
REDSKAB 4.2 Evalueringsskema	48
<hr/>	
DEL 3	50
Hvis I vil vide mere	51
Udvikling af organisatoriske rammer	51
Sådan forstår vi begreberne	54
Uddybende om bedømmelse og feedback	55
Skoler i forsøgs- og udviklingsprogrammet	59
Litteratur	60

Om håndbogen

Håndbogen skal understøtte og styrke kvaliteten af det pædagogiske arbejde på erhvervsskolerne.

Håndbogen kan anvendes af ledere, lærere og andre pædagogiske medarbejdere, der arbejder med bedømmelse og feedback

Formål

Håndbogen præsenterer viden og erfaringer fra forskning og praksis på området og peger på fire konkrete indsatser, der kan styrke jeres pædagogiske arbejde med bedømmelse og feedback.

De fire indsatser tager afsæt i de problematikker og behov, som skolerne peger på i deres daglige arbejde med at evaluere, bedømme og give feedback til eleverne.

De fire indsatser retter sig mod at styrke:

-
1. Udviklingen af en fælles bedømmelses- og feedbackkultur på tværs af ledere og lærere.
 2. Samarbejdet om at formulere mere tydelige mål på baggrund af kompetencemålene, så det er tydeligt for eleverne, hvad de skal lære, og hvad de bedømmes på.
 3. Lærernes daglige arbejde med feedback.
 4. En ensartet beskrivelse af grundforløbsprøven.
-

Håndbogens formål er at udbrede viden om, hvad der virker i arbejdet med bedømmelse og feedback, og samtidig bringe de erfaringer i spil, som udvalgte erhvervsskoler allerede har gjort sig.

D

M

T

H

Håndbogens ramme

I undervisningen på erhvervsskolerne er der krav om, at eleverne lærer nogle meget konkrete handlinger og færdigheder, at de lærer at udføre specifikke arbejdsopgaver, skabe bestemte produkter og udvikle faglig dømmekraft. Det kan tale for en pædagogisk praksis, der arbejder med tydelige mål og kriterier, der rammesætter aktiviteter, og hvad der forventes af eleverne, og hvad de bedømmes og får feedback på.

Hvad er bedømmelseskriterier og -kultur?

Temaet handler om, hvordan man som skole og lærer taler og samarbejder om bedømmelse, evaluering og feedback – hvilken bedømmelseskultur der er på skolen og blandt medarbejderne. Det handler også om, hvordan den daglige praksis med bedømmelse, evaluering og feedback understøttes, planlægges og gennemføres i undervisningen. Det handler altså om erhvervsskolelæreren synlige og umiddelbare bedømmelsesarbejde, der er koblet til den løbende formative evaluering og feedback i undervisningen og til den afsluttende summative bedømmelse af opgaver, projekter, forløb, fag og eksamen.

En af vejene til øget læring kan være at styrke arbejdet med feedback, således at eleverne løbende modtager feedback på deres skolearbejde og dermed bliver opmærksomme på, hvorvidt og hvordan de rykker sig fagligt. Samtidig kan det også have en betydning, at de mødes af en bedømmelsespraksis, som fremstår tydelig og konkret, så det står klart for dem, hvordan og på hvilket grundlag de bedømmes. Bedømmelse, evaluering og feedback kan dermed ses som kerneopgaver i lærerens daglige praksis, og optimeres dette arbejde, kan det øge elevernes engagement, faglige læring og fastholdelse i uddannelse.

I den lokale undervisningsplan (LUP'en) beskriver og dokumenterer skolen, hvordan indholdet af undervisningen tilrettelægges, gennemføres og evalueres. Den indeholder også skolens bedømmelsesplan, herunder eksaminationsgrundlag og bedømmelsesgrundlag ved prøver, samt hvordan den løbende og afsluttende bedømmelse foregår. Den lokale undervisningsplan skal fungere som både ledernes og lærernes værktøj til at understøtte og kvalitetssikre den daglige pædagogiske praksis, men flere erhvervsskoler oplever, at det er vanskeligt at udfolde bedømmelsesplanen i undervisningen.

Men bedømmelse, evaluering og feedback er komplekse opgaver, der dagligt udfordrer skolerne og lærerne. Det er dette arbejde, denne håndbog søger at styrke gennem fire indsatser, der er udviklet, afprøvet og justeret i samarbejde med en række erhvervsskoler.

Det formelle grundlag

Eksaminationsgrundlaget er det faglige stof eller materiale, som der eksamineres ud fra, og som skal gøre det muligt for eleven at vise de opnåede kompetencer. Eksaminationsgrundlaget skal tage udgangspunkt i væsentlige mål og krav, der er fastsat på uddannelsen. Eleven skal kende til disse mål fra undervisningens begyndelse.

Bedømmelsesgrundlag vedrører de produkter, processer eller præstationer, der skal gøres til genstand for bedømmelsen. Det er skolens opgave at afklare, hvilke elementer der skal indgå i bedømmelsen, og hvilken vægt disse elementer hver især skal tillægges. Eleven skal kende til bedømmelsesgrundlaget fra undervisningens begyndelse. Bedømmelsesgrundlaget skal udmøntes og beskrives i bedømmelseskriterier.

Bedømmelseskriterier skal med udgangspunkt i bedømmelsesgrundlaget beskrive, i hvilken grad eleven lever op til de væsentlige mål. Bedømmelseskriterierne skal således beskrive, hvad der lægges vægt på ved vurderingen af elevens præstation i forhold til en bestemt opgaveløsning. Det skal fremgå, hvordan skolen skelner mellem væsentlige og uvæsentlige mangler i opgaveløsningen.

Løbende bedømmelse skal foregå løbende gennem hele elevens uddannelse ved at foretage en bedømmelse af elevens præstationer. Formålet er at vejlede eleven og give grundlag for udstedelse af skolevejledning og at udvikle elevernes evne til at reflektere over egne læreprocesser og læreprocesser i samarbejde med andre.

Afsluttende bedømmelse foretages, når de fastsatte undervisningsdele er gennemført, og foretages i forhold til de fastsatte mål for undervisningen.

Hvordan kan arbejdet med bedømmelseskriterier og -kultur styrkes?

Hvis den lokale undervisningsplan skal være et godt og brugbart værktøj for erhvervsskolelærerne i deres undervisning og i forbindelse med evaluering af eleverne, er det afgørende, at de pædagogiske processer på skolen bakker op omkring dette. Et styrket samarbejde og en drøftelse af bedømmelse og feedback gør, at lærergruppen bliver opmærksom på uoverensstemmelser, mens en synliggørelse af koblingen mellem faglige mål, tegn på læring og aktiviteter fremmer både lærernes og elevernes forståelse for arbejdet frem mod et mål. Her kan det også være gavnligt at italesætte over for eleverne, hvad bedømmelse og feedback er, hvornår de kan forvente at få feedback, på hvilket grundlag der gives feedback og bedømmelse, samt hvordan de kan indgå som aktive modtagere og givere af feedback.

Manglende fælles bedømmelses- og feedbackkultur

Mange erhvervsskoler og erhvervsskolelærere har forskellig kultur for bedømmelsesarbejdet. Det kan betyde, at der ikke altid er enighed om, hvordan og på hvilket grundlag eleverne skal bedømmes. Der kan også være forskel på lærernes vægtning af de enkelte mål og kriterier samt på den måde, lærerne giver feedback på. De forskellige kulturer kan udfordre det at skabe et fællesskab og en dialog om mål, bedømmelse, bedømmelseskriterier og feedback mellem leder og lærer og mellem lærer og elev. Eleverne kan opleve en uens bedømmelse og feedback, hvilket forvirrer og skaber uklarhed om, hvilke mål og forventninger de skal indfri. Men det kan være vanskeligt at ændre på de kulturer og traditioner, som skolen og lærerne har for bedømmelsesarbejdet. Derfor er det vigtigt kontinuerligt at stille spørgsmål til den praksis, man bedriver. Det kan være spørgsmål om, hvorfor vi ofte tænker bedømmelsesarbejde som vurdering og karaktergivning i forhold til et slutprodukt – fx eksamen – men ikke har samme fokus på bedømmelsesarbejdet som en løbende praksis, der skal understøtte elevernes læreproces. Man kan skelne mellem vurdering af læring – en vurdering af en præstation, som gives fra læreren og til eleven – og vurdering for læring eller feedback for læring, der skal forstås som *”en planlagt proces, hvor både lærer og elev anvender vurderingsinformation med det formål at fremme læring”*.¹ Men kulturen bør også rumme eleverne, deres praksis og forståelse af bedømmelse, evaluering og feedback, og hvordan der arbejdes med det i undervisningen. Det er centralt, hvis man ønsker at skabe en mere fælles kultur og en mere ensartet bedømmelse og feedback til eleverne.

1 Jakobsen, Lausch & Sørensen, 2014, s. 8

Hvad skal eleverne lære, og hvad bedømmes de på?

Hvis eleverne på erhvervsuddannelserne skal bedømmes ud fra de centrale elementer i faget, projektet eller prøven, og hvis lærerne skal kunne understøtte elevernes læreproces, så er det afgørende, at der er klarhed over, hvilke mål der er i spil fx i et projekt eller i en prøve. Flere skoler peger på, at der er behov for et større samarbejde og en mere fælles praksis for fortolkning og forståelse af mål, hvilke mål der skal vægtes, og hvilket indhold der skal arbejdes med. Det kan gøres ved at afsætte tid og skabe strukturer, for at lærerne kan diskutere de formelle målpinde og formulere mere konkrete mål for undervisningen, kriterier for målopnåelse og tegn på læring.

Erfaringer fra forsøgs- og udviklingsprogrammet peger på, at eleverne kan være i tvivl om, hvad der forventes af dem, hvilket niveau de bevæger sig på, om de er på rette vej, og hvad næste skridt er, og ikke mindst kan eleverne opleve, at lærerne giver en uens og uklar feedback og bedømmelse. Der kan derfor være et behov for at komme væk fra, at vurderingen af elevernes præstationer udelukkende er et udtryk for den enkelte lærers synspunkt.

Kropslige og sanselige læreprocesser er en stor del af undervisningen på erhvervsuddannelserne, fx når der skal laves og tilsmages en sovs, eller når der arbejdes med kommunikation med demente borgere. Disse læreprocesser kan være svære at teste, og her kan tegn også være et godt redskab for læreren. Tegnene kan fungere som billeder på den praksis, eleven skal udføre, og angiver, hvordan man gerne vil se eleven handle. Erfaringer fra udviklingsprogrammet peger også på, at arbejdet med at formulere tegn på læring er et særligt godt redskab i planlægningen og gennemførelsen af undervisningen. Det skyldes, at tegn på læring gør lærerne mere bevidste om, hvad de kigger efter for at se, om eleven udvikler sig i den ønskede retning.

Manglende fælles praksis for feedback

Erfaringer fra forsøgs- og udviklingsprogrammet peger på, at feedback ofte ikke italesættes – hverken hvad feedback er, eller hvornår der gives feedback. Men feedback er ikke det samme som vejledning eller ”en snak”. Feedback er en systematisk proces indeholdende et konkret fokus og handler om, hvordan lærerne giver eleverne tilbagemelding på deres indsats: om de kobler tilbagemelding til nogle klare mål for, hvad det er meningen, eleverne skal lære, og i hvilken grad de giver tilbagemeldinger på opgaver.

Flere erhvervsskolelærere beskriver, at de arbejder med feedback og evaluering på den måde, at de snakker med eleven i løbet af forløbet og afslutter med en summativ evaluering til sidst i forløbet. Eleven oplever måske slet ikke denne ”snak” som en del af lærerens feedback og vil efterspørge en karakter som et konkret udtryk for det faglige niveau. Men det kan være svært at give konkret feedback til eleven – både i den løbende formative feedback og i den afsluttende summative bedømmelse af elevens læring og præstation. Man kan ubevidst komme til at ’overlade’ eleven med tilbagemeldinger frem for at give en fokuseret feedback, der påpeger og anviser de vigtigste aspekter, som eleven kan arbejde videre med. Feedbacken bliver dermed ubrugelig for eleven, der ikke ved præcis, hvad der gives feedback på, og hvordan feedbacken kan bruges til at blive dygtigere.

Sådan forstår vi:

Bedømmelseskultur handler om fælles syn og praksis i arbejdet med bedømmelse, evaluering og feedback.

Evaluering er en vurdering af, hvad der er godt og mindre godt ift. fx et opgavekriterie.

Målpinde eller formelle mål er de mål for uddannelsen, som er beskrevet i uddannelsesordningen for den enkelte uddannelse eller bekendtgørelsen for faget.

Mål, læringsmål eller mål for elevernes læring beskriver, hvad eleverne skal lære for at opfylde en målpind.

Kriterier for målopnåelse eller for opgaver handler om at opstille tydelige krav, betingelser eller vurderingsgrundlag for en opgave, der skal løses i undervisningen.

Tegn på læring er observerbare pejlemærker for, at elevens faglige udvikling går i den ønskede retning.

Feedback er en planlagt proces, hvor både lærer og elev med afsæt i en vurdering af fx en praksis, en proces eller et produkt reflekterer over elevens viden, kunnen og færdigheder med det formål at fremme læring.

Formativ evaluering er evaluering af elevens præstation. Men evalueringen af præstationen bliver kun formativ, når den knyttes til feedback.

Summativ evaluering og bedømmelse er den afsluttende evaluering af et fag, projekt eller forløb.

Undervisningsdifferentiering indebærer, at alle elever skal nå det samme mål, men at de får mulighed for at nå målet på forskellige måder og i forskellige tempoer.

DELEN

- INDSATS 1 – Udvikling af fælles bedømmeskultur
- INDSATS 2 – Tydelige mål og kriterier
- INDSATS 3 – En styrket feedbackpraksis
- INDSATS 4 – Praktisk grundforløbsprøve

Sådan kan I arbejde med bedømmelse og feedback

Håndbogen præsenterer fire indsatser, der sigter mod at styrke det pædagogiske arbejde med bedømmelse og feedback på forskellig vis.

Før I går i gang med at arbejde med indsatserne, er det vigtigt, at:

- ✓ I nedsætter en **arbejdsgruppe**, som består af faglærere samt en leder/pædagogisk konsulent (3-4 personer). Teamet skal sikre fremdrift i projektet og samle op på de løbende dialoger, der er i arbejdsgruppen og generelt på skolen i forbindelse med udviklingsarbejdet.
 - ✓ Der afsættes **tid og ressourcer** til at arbejde med den konkrete indsats. Hvis I som skole skal udnytte indsatsernes fulde potentiale, er det afgørende, at de relevante lærere og pædagogiske konsulenter har sammenhængende tid til arbejdet.
 - ✓ Der er **ledelsesmæssig opbakning** til projektet. Det er vigtigt, at I som ledelse tydeligt kommunikerer og viser, at projektet har ledelsesmæssigt fokus og prioriteres. Det har stor betydning for den tilgang og energi, der lægges i udviklingsarbejdet.
-

Ikonerne markerer, hvilken type viden du præsenteres for, således at du hurtigt kan genkende, om der er tale om viden, som du skal være opmærksom på inden du går i gang med arbejdet, eller om det er de konkrete redskaber, du kan arbejde med.

HVORDAN KAN ARBEJDET STYRKES?

Viden om de udfordringer og behov, der ligger til grund for udviklingen af indsatsen, og hvordan I kan styrke det pædagogisk-didaktiske arbejde.

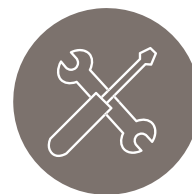
HVORDAN KAN I ARBEJDE MED INDSATSEN?

Bud på, hvordan I med fordel kan tilrettelægge processen i forbindelse med arbejdet med indsatsen.

HVAD SKAL I VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ?

Forudsætningerne for at arbejde med indsatsen og særlige opmærksomhedspunkter.

KONKRETE REDSKABER, I KAN ARBEJDE MED

I kan bruge redskaberne i jeres arbejde med indsatsen.²

² Redskaberne i håndbogen præsenteres i den form, skolerne har udviklet dem. Dog er nogle redskaber tilpasset håndbogens layout. Det er gjort i de tilfælde, hvor det ikke har haft betydning for indholdet og anvendelsen af redskabet. Derudover er det kun et udvalgt udsnit af skolernes udviklede redskaber, som er inkluderet.

INDSATS 1

UDVIKLING AF FÆLLES BEDØMMELSES- OG FEEDBACKKULTUR

Når I arbejder med denne indsats, vil I opnå:

- Et tydeligere samarbejde og en tydeligere videndeling mellem lærere med hensyn til bedømmelsesgrundlag og kriterier.
- En mere ensartet praksis for bedømmelse af den enkelte elev på tværs af fag og lærere.
- Mere ro og overblik i hverdagen for lærere og elever, idet der skabes klare rammer og strukturer for bedømmelsesarbejdet.
- En lettelse af arbejdspress i forbindelse med summativ bedømmelse og formativ feedback.

HVORDAN KAN ARBEJDET STYRKES?

Denne indsats har til formål at styrke erhvervsskolernes bedømmeskultur på en måde, hvor lærere i højere grad samarbejder og videndeler med hinanden, så der skabes enighed om, hvad eleverne skal lære, og hvad de bedømmes på. Flere skoler og lærere efterspørger at have et fælles syn på bedømmelse, evaluering og feedback samt en fælles forståelse af det grundlag, eleverne bedømmes ud fra, de faglige mål og deres indbyrdes vægtning.

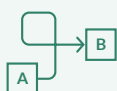
”Det er vigtigt at alle lærere forstå og fortolker kompetencemålene på samme måde, sådan at det bliver tydeligt for eleverne, hvad der forventes af dem på tværs af de enkelte fag, der skal altså være en fælles definition.”

Lærer

Helt konkret har indsatsen til formål at adressere følgende udfordringer og behov:

- Mange skoler oplever, at der ikke altid er enighed om, hvordan og på hvilket grundlag eleverne bedømmes. Det skyldes bl.a., at erhvervsskolelærerne kommer med forskellige faglige kulturer ind i den erhvervspædagogiske praksis, og de mange forskellige kulturer udfordrer det at skabe et fællesskab og en dialog om bedømmelse, bedømmelseskriterier, mål og feedback.
- Skolerne udfordres også af, at der mangler et fælles sprog om bedømmelse og feedback, der er genkendeligt for både ledelse, lærere og elever. Begreber som fx bedømmelsesgrundlag eller feedback forstås ikke nødvendigvis på samme måde af alle. Det er også en udfordring, at der er et udtalt evalueringssprog, der rummer den enkelte lærers forståelse af elevens udvikling, og som ikke gøres til genstand for undersøgelse af kollegaer.
- Lærere beskriver, at det er vanskeligt at skabe fælles mødefora til drøftelse af fx bedømmelse og feedback og til erfaringsudveksling og diskussioner vedrørende bedømmelse og feedback på de enkelte hold. Det kan også være en barriere for at udvikle en didaktik, der overordnet baner vejen for god integrering af bedømmelse og feedback i undervisningen.

Hvis skolerne og lærerne skal arbejde med at løse disse udfordringer, er der behov for:

- At styrke samarbejdet mellem lærerne – et tættere samarbejde med klare rammer giver rum til at diskutere, hvordan man som skole forstår bedømmelse, mål, bedømmelseskriterier og feedback. Det har betydning for udvikling af en fælles bedømmelseskultur, et fælles evalueringssprog og grundlaget for en mere ensartet bedømmelse af eleverne.
- At skabe en fælles praksis for bedømmelsesarbejdet, herunder for fortolkning og oversættelse af kompetencemål til mere konkrete mål, en dialog om, hvilke mål der skal vægtes, og hvilket indhold der skal arbejdes med, og ikke mindst en bedre planlægning af, hvad der skal gives feedback på, og hvad der skal bedømmes ud fra.

Dette kan gøres ved at skabe rammer og strukturer for lærernes bedømmelsesarbejde ved:

- At afsætte tid til at mødes i forskellige fora – både for lærere og ledere, i teams og i faggrupper, hvor bedømmelsesarbejdet er i fokus.
- At der udvikles og arbejdes med strukturer for oversættelsen af målpinde til mere konkrete mål, kriterier og tegn på læring, som eleverne kan forstå, og som kan kobles direkte til aktiviteter og opgaver.

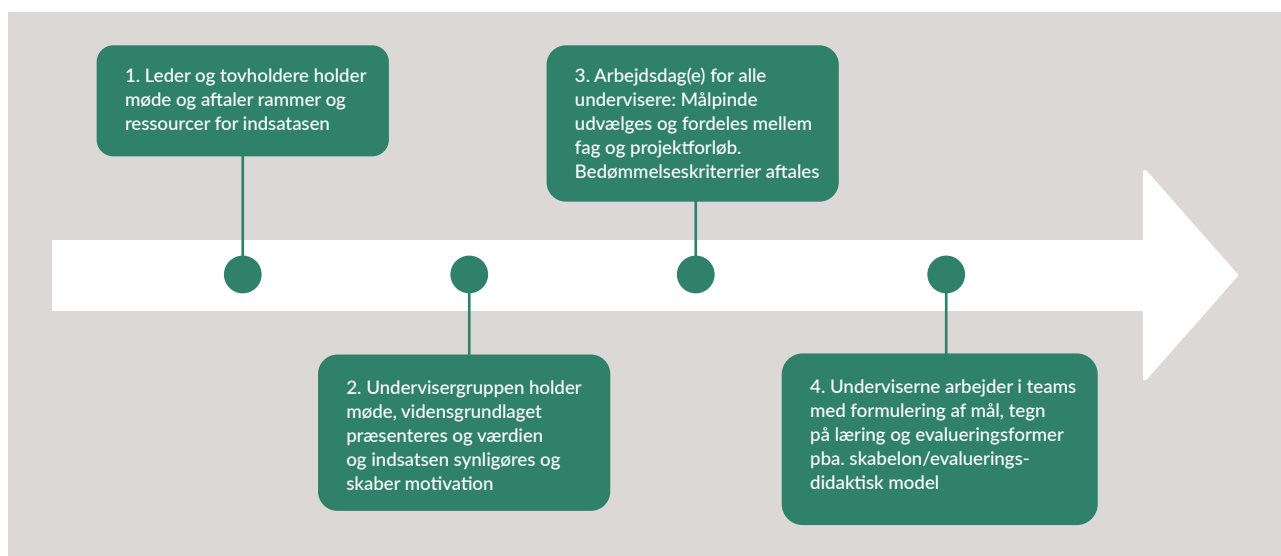

HVORDAN KAN I ARBEJDE MED INDSATSEN?

I indsatsen får I inspiration til, hvordan der kan udvikles strukturer og modeller for arbejdet med at udvikle fælles forståelser og oversætte kompetencemål og målpinde.

Processen bag indsatsen består af flere forskellige faser.

Procesmodel

Processen er udviklet, afprøvet og justeret af Jordbrugets UddannelsesCenter Århus.

Fase 1: Etablering af rammer og ressourcer

Vi anbefaler, at I etablerer en arbejdsgruppe og udpeger tovholdere, fx for de fag eller forløb, der skal arbejdes med i indsatsen. Efterfølgende afholdes møde mellem ledere og tovholdere, hvor der aftales ramme for arbejdet og allokering af ressourcer. I dette forum udarbejdes et årshjul eller en plan for møder i teams og faggrupper.

Fase 2: Involvering af lærergruppen

I præsenterer lærergruppen for indsatsen og baggrunden for det kommende arbejde. Det er afgørende, at de lærere, som skal arbejde med indsatsen, gennemlæser bekendtgørelsen for de fag, der skal arbejdes med, så alle lærere er fortrolige med de målpinde, som ligger til grund for faget, og kan begynde arbejdet med at oversætte målpinde til mere konkrete mål og beskrive bedømmelsesgrundlag og tegn på læring.

Fase 3 og 4: Formulering af mål og beskrivelse af bedømmelsesgrundlaget

I kan med fordel anvende den evalueringsdidaktiske model, som Jordbrugets Uddannelses-Center Århus har udviklet (redskab 1.2). Skemaet giver en struktur for beskrivelsesarbejdet og danner grundlag for dialog om bedømmelse og feedback. Erfaringer fra skolerne peger på, at det kan være en god idé at arrangere arbejdsdage, hvor lærerne sammen (2 og 2) udfylder skemaet i den evalueringsdidaktiske model.

Den evalueringsdidaktiske model udfyldes gennem følgende proces:

1. Udvælg målpinde fra bekendtgørelsen (trin 1).
2. Formulér konkrete og målbare mål for undervisningen (trin 2).
3. Beskriv, hvad eleverne skal kunne – bedømmelsesgrundlaget eller tegn på læring (trin 3).
4. Udvælg, hvordan eleverne skal have feedback (trin 4).
5. Udvælg, hvordan eleverne skal bedømmes (trin 5).

HVAD SKAL I VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ?

I arbejdet med indsatsen er det vigtigt, at ...

... der afsættes tid til at drøfte og opnå fælles forståelse af begreber, målpinde, bedømmeskriterier mv. Det er nødvendigt at reflektere sammen og arbejde sig frem mod fælles forståelser for at kunne udvikle et fælles evalueringssprog og undgå en udtalt praksis. At oversætte målpinde og formulere mål for undervisningen, bedømmeskriterier og tegn på læring tager tid, men er helt afgørende for at skabe en fælles praksis for bedømmelse og feedback.

... lærerne og lederne har indsigt i bekendtgørelser og andre relevante uddannelsesdokumenter. Det er en forudsætning for at kunne indgå i samarbejdet med kolleger. Derudover er det vigtigt, at der er én medarbejder, fx en pædagogisk konsulent eller fagansvarlig, der har særligt overblik over de formelle krav.

KONKRETE REDSKABER, I KAN ARBEJDE MED

I denne indsats er der udviklet to redskaber, som I med fordel kan lade jer inspirere af:

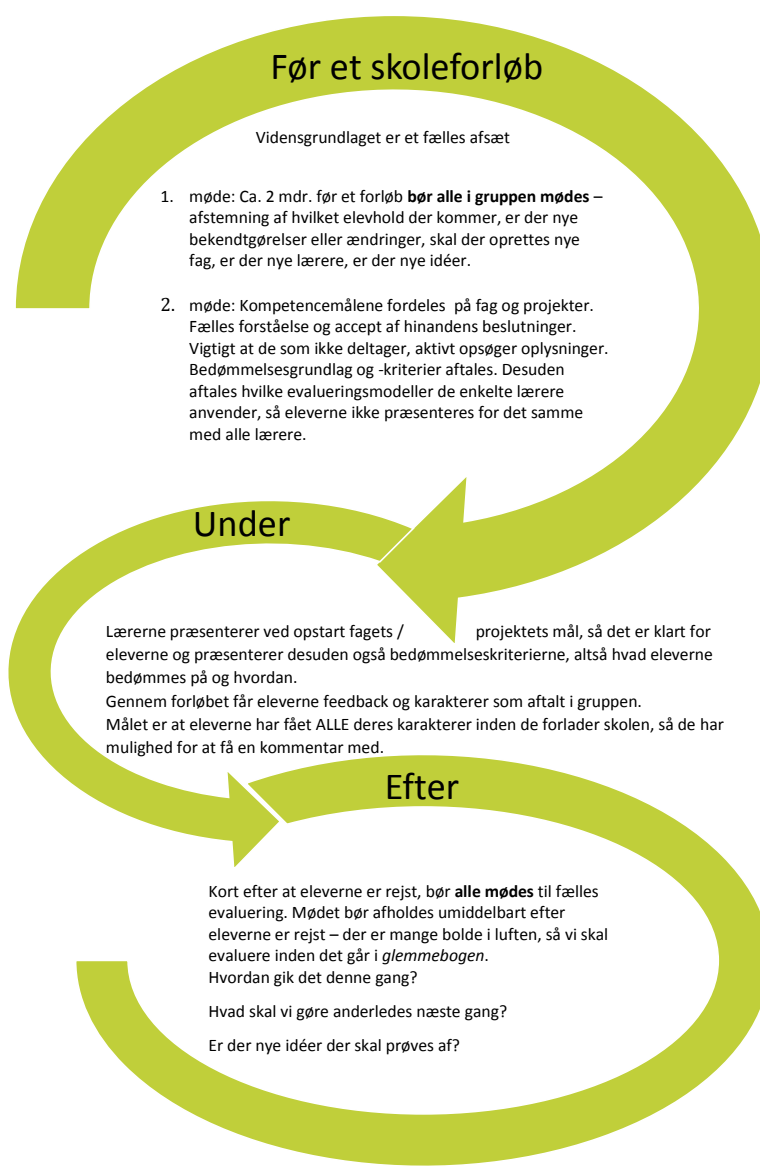
- Årshjul for samarbejde, som beskriver og skaber en mødestruktur og et overblik over aktiviteter.
- Evalueringsdidaktisk model, der kan anvendes som en ramme for oversættelsesarbejdet med hensyn til mål.

REDSKAB 1.1 Årshjul for samarbejde

Årshjulet, som Jordbrugets UddannelsesCenter Århus har udviklet, illustrerer hvilke aktiviteter der skal finde sted i relation til bedømmelsen af eleverne før, under og efter et skoleforløb. Aktiviteterne er rettet mod såvel samarbejdet mellem lærerne som kommunikationen mellem lærer og elev.

Årshjul og samarbejdskultur

Bilag 1.1: Årshjul og samarbejdsstruktur

REDSKAB 1.2 Evalueringssdidaktisk model

Jordbrugets UddannelsesCenter Århus' evalueringssdidaktiske model kan anvendes i planlægningsprocessen af et undervisningsforløb. Modellen er bygget op omkring fem trin, hvor mål fra bekendtgørelsen oversættes til bedømmelseskriterier. Kriterierne oversættes herefter til tegn på læring, og der udvælges feedbackmetoder og bedømmelsesformer ift. målet.

Tom evalueringssdidaktisk model

En evalueringssdidaktisk model: Fra mål til bedømmelse, trin for trin.

Trin 1	Trin 2	Trin 3	Trin 4	Trin 5
Find / vælg <u>mål</u> fra bekendtgørelser og uddannelsesordninger.	Definer konkret <u>indhold</u> på baggrund af trin 1	Angiv <u>læringsmål</u> / undervisningsmål	Vælg <u>feedbackmetoder</u>	Vælg <u>bedømmelsesformer = evalueringsformer</u>
<p>I mellem trin 2 og 3 ligger undervisningsaktiviteter, -organisering og -metoder. I mellem trin 3 og 4 ligger 'Tegn på læring'. I mellem trin 4 og 5 ligger bedømmelseskriterier, - altså hvad der skal til for at opnå de konkrete karakterer.</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Grundforløb: Mål for viden, færdigheder, kompetencer • Grundfag: Kernestof og faglige mål • Hovedforløb: Kompetencemål 	<ul style="list-style-type: none"> • Formulering af indhold der er knyttet til et fag, fx 'Biologi' Se eksempel side 2. • Formulering af indhold der er knyttet til et tværfagligt emne fx 'Formering af planter' 	<p>Produkter, processer eller præstationer, der gøres til genstand for bedømmelsen.</p> <p>Se eksempler side 2.</p>	<p>Mundtlig eller skriftlig tilbagemelding på elevens indsats i forhold til klare mål for, hvad det er meningen eleven skal lære og hvad der er godt og mindre godt ved elevens præstation. Angiv evt. næste skridt.</p> <p>Se "værktøjs-kassen" med forslag til feedback side 3, fyld selv mere i.</p>	<p>Metoder til vurdering af elevens præstation, i forhold til bedømmelseskriterier. Evaluering er en vægtning af, om man har nået målene eller i hvilken grad, de er nået. Bedømmelsen bidrager til eller ender med angivelse af en karakter.</p> <p>Se "værktøjskassen" med forslag til evalueringsformer side 3, fyld selv mere i.</p>

Jordbrugets UddannelsesCenter Århus har desuden udviklet en værktøjskasse til modellens trin 4 og 5, hvor lærerne kan få inspiration til forskellige feedback- og bedømmelsesformer.

Trin 4 Evalueringsdidaktisk værktøjskasse til feedbackmetoder	
Individuel feedback	Gruppefeedback
<p>Den individuelle feedback <u>kan</u> være:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig tilbagemelding på en afleveret dokumentation. • Mundtlige kommentarer på den skriftlige tilbagemelding. • Mundtlig feedback til den enkeltes præsentation, i plenum. • Mundtlig feedback på den enkeltes praktiske kompetencer. • Mundtlig feedback til den enkeltes præsentation, individuelt. (mens de øvrige elever arbejder med en opgave) • "Elev til elev" feedback. (både på præsentationer og skriftlige dokumentationer) • Pointgivning ud fra en multiple choice – f.eks. elektronisk. 	<p>Gruppevis feedback <u>kan</u> være:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mundtlig feedback til en gruppes præsentation, i plenum. • Mundtlig feedback til en gruppes præsentation, gruppevis. (mens de øvrige elever arbejder med en opgave) • Skriftlig tilbagemelding på en afleveret dokumentation. • "Elev til gruppe" feedback ved præsentationer.
Trin 5 Evalueringsdidaktisk værktøjskasse til evalueringsformer	
Formativ evaluering	Summativ evaluering
<p>Evalueringen foretages løbende. Den formative evaluering <u>kan</u> være:</p> <ul style="list-style-type: none"> • En standpunktskarakter for den givne indsats • En angivelse af point eller procenter evt. kombineret med, hvor man er på karakterskalaen. • En evaluering der hænger sammen med den feedback, man har givet, gerne kombineret med råd til, hvad der evt. skal til for at gøre det bedre (feed forward). <p>De enkelte punkter kan kombineres. Hvis man angiver karakter for den givne indsats, kan den indgå i den samlede karakter for elevens præstationer.</p>	<p>Den afrundende vurdering af elevens indsats.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det kan være den samlede vurdering af delmål i faget/emnet som afrunding i forhold til emnet. • Det kan være en afsluttende test, prøve eller præstation, der afrunder et emne. • Det kan være den endelige karakter evt. som en sum af delkarakterer for et forløb.

Nedenstående er et eksempel på den udfyldte evalueringsdidaktiske model fra det helhedsorienterede emne 'Insekter' i grundfaget biologi.

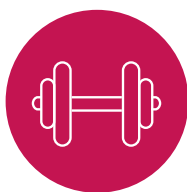
Trin 1 – 5 Fra mål til bedømmelse med eksempel i et helhedsorienteret emne 'Insekter' i grundfaget 'Biologi'				
Trin 1	Trin 2	Trin 3	Trin 4	Trin 5
Find / vælg mål fra bekendtgørelser og uddannelsesordninger.	Definer konkret indhold på baggrund af trin 1	Angiv læringsmål / undervisningsmål	Vælg feedbackmetoder	Vælg bedømmelsesformer = evalueringsformer
<p>Imellem trin 2 og 3 ligger undervisningsaktiviteter, -organisering og -metoder. I mellem trin 3 og 4 ligger 'Tegn på læring'. I mellem trin 4 og 5 ligger bedømmelseskriterier, - altså hvad der skal til for at opnå de konkrete karakterer.</p>				
<p>Fagbilag 3 grundfag, Biologi: Kernestof: 5. Insekters kendetegn og livscyklus, samt deres skadelige / gavnlige virkninger.</p> <p>Faglige mål, niveau F: 1. Eleven kan forklare og anvende enkel biologisk viden i.f.m. praktisk arbejde i relation til elevens udd. område og hverdag.</p> <p>3. Eleven kan dokumentere og præsentere sit arbejde vedrørende biologiske emner.</p> <p>Opt. Krav til hovedforløb Stk. 2. Grundlæggende viden om: Mulige skadevoldere</p> <p>Stk. 3. Færdigheder vedr.: metoder til bekæmpelse af skadevoldere</p>	<p>1. Beskrivelse af insekters kendetegn</p> <p>2. Insekters livscyklus: Fuldstændig og ufuldstændig forvandling</p> <p>3. Insekters overlevelsessevne – herunder resistens</p> <p>4. Eksempler på skadevoldende insekter</p> <p>5. Eksempler på nyttige insekter</p> <p>6. Mundtligt og skriftligt formidling med anvendelse af de relevante fagudtryk.</p>	<p>1. Du kan definere, hvad der kendetegner et insekt.</p> <p>2. Du kan forklare insekters 2 principper for livscyklus og anvende tilhørende fagudtryk.</p> <p>3. Du kan give eksempler på, hvorfor insekter har så stor overlevelsessevne.</p> <p>4. Du kan udpege mindst 5 insekter, der er problematiske for branchen.</p> <p>5. Du kan give eksempler på, hvordan insekter virker gavnlige for branchen.</p> <p>6. Du kan indgå i mundtlig kommunikation i klassen.</p> <p>7. Du kan i samarbejde med andre lave en skriftlig / digital fremstilling om et udvalgt insekt og derefter lave en mundtlig fremlæggelse.</p>	<p>Ud fra skriftlig stillet opgave gennemgås svar og mulighed for korrigerig. Opgaven gennemgås i grupper á 3, hvor alle byder ind med sine svar eller eksempler. Eleverne giver hinanden feedback på hinandens svar og får evt. korrigeret egne svar. Lærer tilser grupperne på skift og får afklaret tvivlsspørgsmål og giver feedback på de fælles svar og gruppens samarbejde.</p> <p>I hold á 2 fremlægger eleverne mundtligt deres valgte insekt. Lærer spørger ind og pejer eleverne i retning af emner, såfremt disse ikke er medtaget ved fremlæggelsen. Lærer giver mundtlig feedback til gruppen i forhold til brug og forståelse for fagbegreber og giver feed forward i forhold til, hvad de kan gøre bedre til næste gang.</p>	<p>1. Har eleven udført opgaven? Ja / delvist / nej 2. Deltager eleven aktivt i klassen og i gruppe? Ja / delvist / nej 3. Har eleven vist forståelse for begreber og sammenhænge om emnet? Ja / delvist / nej Ovenstående kan resultere i en vejl. standpunktskarakter.*</p> <p>Der gennemføres en elektronisk opsummerende test, hvor spørgsmålene vægtes med point. Point omsættes til karakter.</p> <p>Gennemsnit af vejledende standpunkt og karakter for test giver en samlet karakter for emnet.</p> <p>*Kan "udlignes" til en hver tids gældende standpunkt, pga. elevens progression.</p>

INDSATS 2

TYDELIGE MÅL OG KRITERIER

Når I arbejder med denne indsats, vil I opnå:

- En mere ensartet bedømmelsespraksis.
- Tydeligere sammenhæng mellem bedømmelsesgrundlaget og forventningerne til eleverne.
- Mulighed for at inddrage eleverne i en mere tydelig og synlig bedømmelses- og feedbackpraksis.

HVORDAN KAN ARBEJDET STYRKES?

Denne indsats har til formål at udvikle processer for, hvordan lærerne på erhvervsskolerne kan formulere tydelige mål og kriterier eller tegn på læring for et givent fag, projekt, forløb eller en given opgave, og hvordan der skabes sammenhæng mellem mål, kriterier og aktiviteter i undervisningen.

Erfaringer fra forsøgs- og udviklingsprogrammet peger på, at flere lærere oplever, at indsatsen har ført til mere systematik og faste rammer for bedømmelse og feedback.

”Det tager faktisk ikke så lang tid at give feedback, når det er systematiseret.”

Lærer

Helt konkret har indsatsen til formål at adressere følgende udfordringer og behov:

- Mange skoler oplever, at eleverne ikke er klar over, hvad der forventes af dem, og hvad de bedømmes på. De kan ikke nødvendigvis se, hvad der er formålet med aktiviteterne eller opgaverne, og spørger "Er det det, du vil have?" eller "Er det det rigtige svar?".
- Eleverne mangler strukturer og synlighed – de kan fx ikke altid se en sammenhæng mellem fagene i helhedsorienterede og tværfaglige projekter.
- Flere lærere oplever det som en udfordring at formulere tydelige mål og synliggøre koblingen mellem mål, kriterier og opgaver.
- Bedømmelse og feedback er ofte præget af den enkelte lærers individuelle og personlige vurdering.
- Mange lærere giver udtryk for, at det kan være vanskeligt at finde tid til at mødes og arbejde med en fælles fagfaglig forståelse af mål og tilhørende kriterier.

Hvis skolerne og lærerne skal arbejde med at løse disse udfordringer, er der behov for:

- at lærerne får en mere ensartet praksis for formulering af mål, kriterier, tegn på læring og kobling til aktiviteter og opgaver for derigennem at skærpe vurderingskompetencen og give bedømmelse og feedback bedre kvalitet.
- at mål, kriterier, tegn på læring og koblingen til aktiviteter og opgaver er synlige for eleverne, så de ved, hvad de skal lære, hvordan de skal lære det, og hvad de bedømmes på.

Dette kan gøres ved at:

- udvikle skabeloner eller skemaer, som kan give lærerne en ensartet struktur for arbejdet med at formulere mål, kriterier, tegn på læring mv.
- inddrage eleverne i feedbackarbejdet ved at have tydelige strukturer for, hvordan feedback indgår i den daglige undervisning.

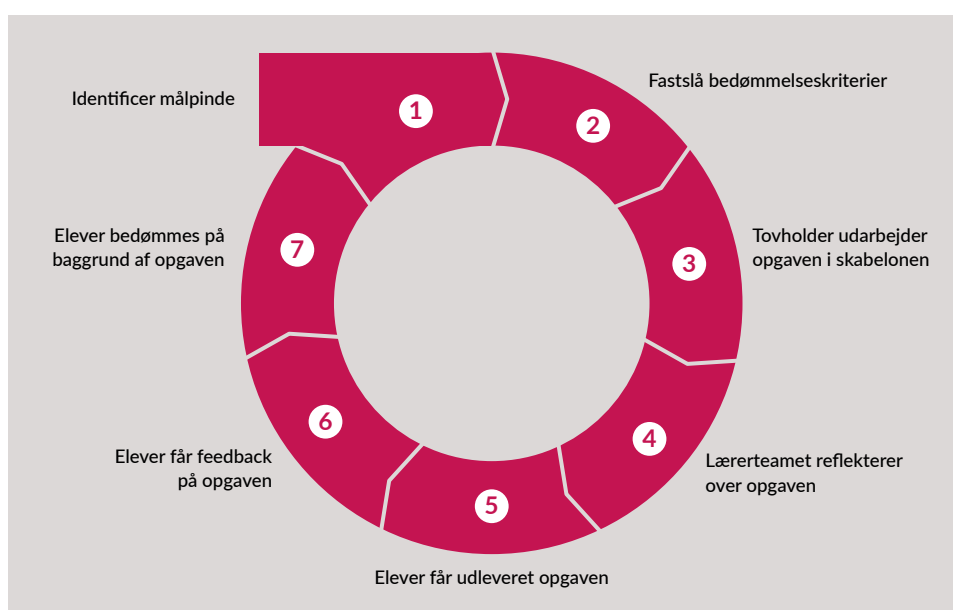

HVORDAN KAN I ARBEJDE MED INDSATSEN?

I indsatsen arbejder lærerne med at formulere tydelige mål, kriterier og tegn på læring. Derudover synliggøres mål, kriterier og tegn på læring for eleverne, fx i tæt sammenhæng med de opgaver, som de skal arbejde med.

I denne indsats er der udarbejdet flere forskellige redskaber, som I kan blive inspireret af, fx denne proces, der består af syv trin og tager afsæt i eksisterende opgaver til eleverne og beskriver arbejdet med at skabe en tydelig sammenhæng mellem opgaven, mål, feedback og bedømmelse.

Procesmodel

Processen er udviklet, afprøvet og justeret af Roskilde Tekniske Skole

Trin 1: Identificer målpinde

I udvælger en af jeres eksisterende opgaver, som danner grundlag for at identificere og udvælge målpinde i forhold til opgaven. Målpindene oversættes og beskrives som tydelige og konkrete mål.

I kan også arbejde med først at udvælge målpinde og efterfølgende beskrive en opgave på denne baggrund.

Trin 2: Fastslå bedømmelseskriterier

I fastlægger bedømmelseskriterierne i forhold til den konkrete opgave og dennes mål. Det er afgørende, at I beskriver bedømmelseskriterierne tydeligt og konkret, så eleverne ved, hvad de bedømmes på, og hvordan bedømmelsen foregår.

Trin 3: Opgave udarbejdes i skabelonen

I udvælger en medarbejder, der udarbejder udkastet til den konkrete opgave i opgave-skabelonen. Opgaven skal afspejle de valgte målpinde og teamets valg af, hvad der skal bedømmes.

I kan bruge eller tilpasse én af de udviklede skabeloner fra Roskilde Tekniske Skole eller UddannelsesCenter Ringkøbing Skjern.

Trin 4: Lærerteam reflekterer over opgaven

I præsenterer opgaven og gennemgår den med henblik på sparring. Dette kan evt. resultere i endnu en runde med tilretning af opgaven. Når I arbejder på denne måde, skaber det et grundlag for en fælles forståelse af mål, kriterier og opgaver, som kan være med til at sikre en mere ensartet bedømmelse og feedback til eleverne.

Trin 5: Elever får udleveret opgaven

Eleverne får udleveret opgaven og får gennemgået opbygningen med målpinde og løbende feedback. Det giver eleverne en bedre forståelse af, hvad der forventes af dem, og hvad formålet med opgaven er, og ikke mindst en forståelse af, hvad de bedømmes og får feedback på.

Trin 6: Elever får feedback på opgaven

Eleverne arbejder med opgaven og får feedback på opgaveløsningen med henblik på at kunne opstille nye fokuspunkter. På denne måde inddrager I eleverne i feedbackopgaven, således at de bliver mere bevidste om egen læreproces og får mulighed for at blive dygtigere.

Trin 7: Elevernes opgave bedømmes

Eleverne færdiggør opgaven og bedømmes på baggrund af de kriterier, som lærerteamet har besluttet.

HVAD SKAL I VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ?

I arbejdet med indsatsen er det vigtigt, at ...

... lærerne har **didaktisk blik** for sammenhængen mellem mål, indhold, aktiviteter, tegn på læring og feedback. Det kræver bl.a. overblik over uddannelsens formelle mål og krav for at kunne prioritere og udvælge det centrale.

... lærerne overvejer, **hvordan mål, kriterier og tegn på læring skal synliggøres for eleverne**. Det er afgørende, at det præsenteres på en måde, så det er overskueligt for eleverne og giver mening ift. de opgaver, de skal arbejde med.

KONKRETE REDSKABER, I KAN ARBEJDE MED

I denne indsats er der udviklet to typer redskaber, som I med fordel kan lade jer inspirere af:

- **Opgaveskabeloner** udgør eksempler på, hvordan I i specifikke opgaver kan tydeliggøre mål, kriterier og rammer for feedback eller selvevaluering (redskab 2.1).
- **Oversigtsskemaer** eller pædagogiske skemaer er et værktøj til lærerne, hvori I fx kan beskrive tydelige mål, aktiviteter og tegn på læring. Skemaerne kan udarbejdes for én dags undervisning eller på ugebasis og danne grundlag for dialogen med eleven (redskab 2.2).

REDSKAB 2.1 Opgaveskabeloner

I udviklingsprogrammet har Roskilde Tekniske Skole udviklet en opgaveskabelon, som tydeliggør mål og kriterier for en given opgave. Derudover indeholder opgaveskabelonen et feedbackafsnit som grundlag for feedbackdialogen mellem elev og lærer.

Følgende billeder illustrerer udvalgte dele af opgaveskabelonen:

1. Tydelige mål: "tandremskift – Punto/Uno" .
2. De relevante målpinde og delmålpinde fra overgangskravene i uddannelsen.
3. En del af opgavebeskrivelsen.
4. Det afsluttende afsnit, som danner ramme om feedbackdialogen mellem lærer og elev.

Tandremskift

AUTO GRUNDFORLØB
Tandremskift – Punto/Uno

Mål:

- Du skal vide hvad du skal være opmærksom på i løbet af udskiftningen
- Du skal vide hvor du kan finde svar på eller oplysninger om de ting du skal være opmærksom på
- Du skal

AUTO GRUNDFORLØB
Tandremskift – Punto/Uno

Målpinde og delmålpinde for Overgangskrav:

2. Kvalitetskrav og metoder til at tilgodese egen og andres sikkerhed.
3. Arbejdsrelevant ergonomi.
4. Diesel- og benzinmotorers opbygning og virkemåde, herunder de fire takter.
6. Valg af relevant mekanisk måleudstyr, håndværktøj, forskellige gevindtyper og løftegrej.
10. Korrekt håndtering af benzin, olie og andre gængse kemikalier i forbindelse med arbejdsopgaver på værkstedet
12. Vurdering af, om eget arbejde opfylder de af underviseren udvalgte kvalitetsmæssige krav.
13. Gældende regler vedrørende sikkerhed og miljø i forhold til egen og andres sikkerhed ved udførelse af arbejdet.
14. Ergonomisk korrekt udførelse af enkle arbejdsopgaver.
15. Mekanisk måleudstyr, herunder skydelære, mikrometerskrue, gradskala og måleure.
16. It til faglig informationssøgning og kommunikation.
17. Udarbejdelse af almindeligt anvendt faglig dokumentation som arbejdsedler, egenkontrollskema og lignende
19. Foretage fejlfinding på de mekaniske, elektroniske og elektriske dele af bilen
20. Selvstændigt udføre enkle justerings- og reparationsopgaver på personbiler
21. Redegøre for diesel- og benzinmotorers opbygning og virkemåde, herunder de fire takter
23. Redegøre for valg af relevant mekanisk måleudstyr, håndværktøj, forskellige gevindtyper og løftegrej
24. Udføre mekanisk adskillelse og samling af motorer, udtage eventuelt knækkede skrue og bolte samt reparere ødelagte gevind

AUTO GRUNDFORLØB

Tandremskift—Punto/Uno

Opgave 1 - teori

Jesper kommer ind på værkstedet, han har købt en brugt bil i sidste måned.

Han er imidlertid kommet lidt i tvivl om hvornår bilen sidst har fået skiftet tandrem. Han syntes også at den er begyndt at trække dårligt her de sidste par dage.

Din/Jeres opgave er nu at finde ud af om tandremmen muligvis er for gammel. Hvordan kontrollerer man det? Og hvordan udskifter man tandremmen? Før I begynder på den praktiske del, skal I have teoridelen godkendt af jeres lærer.

1) Hvornår skal denne motor have skiftet tandrem?

2) Hvor vil I finde de data I skal bruge?

3) Hvilke

4) Hvo

Opgave 1 - teori (fortsat)

5) Redegør for hvordan I vil udføre denne reparation, og hvilken rækkefølge tingene skal gøres i?

Du skal nu tage fat i din underviser for at I kan gennemgå dine svar og du kan få feedback

Vælg de 3 fokuspunkter ud fra jeres feed-back, du/I vil arbejde med i de næste opgaver du skal løse:

1 _____

2 _____

3 _____

Opgave godkendt (dato) _____

Elev: _____

Underviser: _____

Vindmølleoperatøruddannelsen på UddannelsesCenter Ringkøbing Skjern har arbejdet med afsæt i opgaveskabelonen fra Roskilde Tekniske Skole, men indarbejdet elevens selvevaluering i opgaveskabelonen.

Selvevaluerings-skema

Overvej følgende, udfyld skema og tilkald underviser.

Emne	Kan ikke udføre	Kan delvis udføre	Kan udføre med lidt hjælp	Kan selvstændig udføre
1 Jeg kan udføre og redegøre for indstilling af trykventiler				
2 Jeg kan kontrollere og efterfylde tryk-akkumulatorer				
3 Jeg kan udføre kontrol af trykfald over filter				
4 Jeg forstår den grundlæggende funktion i pitch reguleringen				
5 Jeg kan redegøre for forudsætningen for regernerering og forstår formålet med funktionen				
6 Forstår funktion og virkemåde på ventil 33 (pilotstyret kontraventil)				

Sæt kryds i ovenstående skema og tilkald underviser.

Udfyldt af: _____

REDSKAB 2.2 Oversigtsskemaer

SOPU har udarbejdet et pædagogisk skema i form af en ugeplan (2.2a) med en oversigt over aktiviteter og dagens mål/tegn på læring. Skemaet er med til at styrke en fælles tilgang til og bedømmelse af undervisningen blandt lærerne. Som supplement til ugeplanen er der udviklet en spørgeramme (2.2b), der hjælper eleverne med en systematisk logbogsskrivning, samt et taksonomisk værktøj (2.2c).

Arbejdsprocessen er følgende:

Trin 1

Tag udgangspunkt i målene, og konkretiser, hvilke tegn på læring I ønsker, at eleverne skal opnå i dagens undervisning. Vær opmærksomme på at beskrive tegn, som det er muligt at observere. Hvilken viden ønsker I, at eleverne opnår? Hvordan skal eleverne kunne anvende den opnåede viden? Hvilke handlinger foretager eleverne, når de har opnået den ønskede viden/de ønskede færdigheder? Hav fokus på, at de konkrete tegn på læring skal kunne iagttages (fx kan det være vanskeligt at observere, "at eleverne kan reflektere over ...").

2.2a Ugeplan med aktivitet, tegn på læring og mål

uge 34	Mandag d.21.8	Tirsdag d.22.8	Onsdag d.23.8	Torsdag d.24.8	Fredag d.25.8
Aktivitet	<p>Feedup: <i>Intro til ugens indhold og mål</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Præsentation af Karen-case-data indsamling på case. • Data indsamlings stafet • Arbejd med case <p>Feedback: <i>Vejledning</i></p> <p>MOVE ON</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intro til "working on your skills" <p>Feedback og forward: <i>Refleksion i logbog</i></p> <p>Feedforward: <i>Tegn på læring og opsamling</i></p>	<p>Feedup: <i>Opsamling og intro til dagen</i></p> <p>Oplæg om Sygeplejeprocessen Og "Mennesket som helhed" (fysisk, Psykisk og socialt) (Ressourcer, krav og behov) Anita</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grp. -arbejde om sygeplejeprocessen ift. Karen-casen <p>MOVE ON</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udfærdige et visuelt produkt i forhold til sygeplejeprocessen <p>Feedback: <i>Videndeling</i></p> <p>Feedback og forward: <i>Refleksion i logbog</i></p> <p>Feedforward: <i>Tegn på læring og opsamling</i></p>	<p>Feedup: <i>Opsamling og intro til dagen</i></p> <p>Intro til serviceloven og sundhedsloven</p> <ul style="list-style-type: none"> • Social- og sundhedsassistentens rolle i sundhedsvæsenet. Lars <p>MOVE ON</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fordybelse: Hvad står der i lovgivningen? Hvordan kan vi anvende lovgivningen på casen <p>Feedback: <i>Vejledning</i></p> <p>Feedback og forward: <i>Refleksion i logbog</i></p> <p>Feedforward: <i>Tegn på læring og opsamling</i></p>	<p>Feedup: <i>Opsamling og intro til dagen</i></p> <p>Det tværsektorielle og tværprofessionelle samarbejde</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lav et eksemplarisk sammenhængende borger/patient forløb <p>Opsummering på casen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan prioriterer I de forskellige sygeplejefaglige problemstillinger <p>MOVE ON</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forberede working on your skills <p>Feedback og forward: <i>Refleksion i logbog</i></p> <p>Feedforward: <i>Tegn på læring og opsamling</i></p>	<p>Feedup: <i>Opsamling og intro til dagen</i></p> <p>Feedback: Working on your skills: Overlevering af data til aftenvagten - og hjemmeplejegruppen</p> <p>MOVE ON</p> <p>Feedback: <i>Working on your skills: Overlevering af data til aftenvagten - og hjemmeplejegruppen</i></p> <p>Feedback og forward: <i>Refleksion i logbog</i></p> <p>Feedforward: <i>Tegn på læring og opsamling på ugen</i></p>
Tegn på læring	Kan indsamle data på Karen med inddragelse af karens ressourcer, fysisk, psykisk og sociale behov.	Kan anvende alle faser i sygeplejeprocessen på Karen og vise processen visuelt. Kan prioritere sygeplejefaglige handlinger. Ekspert: Kan lave potentielle og aktuelle sygeplejediagnoser.	Med udgangspunkt i casen og aktuelle sygeplejefaglige problemstillinger dokumenteres/illustreres hvilken lovgivning der er relevant for Karen. Ekspert: Kan give eksempler på hvilken lovgivning forskellige opgaver hos Karen hører til.	Eleven kan komme med begrundede forslag til tværprofessionel og tværsektoriel samarbejde hos Karen. Ekspert: Kan komme med begrundede forslag til samarbejde i de forskellige sektorer.	Eleven kan overlevere relevante data indsamlet hos Karen til aftenvagten i en skills.
Mål	<p>3. Somatisk sygdom Avanceret: Eleven kan anvende viden om principperne for sygeplejeprocessen til målrettet at prioritere, tilrettelægge, udføre og evaluere klinisk sygepleje med udgangspunkt i borgerens/patientens ressourcer samt fysiske, psykiske og sociale behov.</p> <p>3. Somatisk sygdom Ekspert: Eleven kan finde og anvende viden om principperne for sygeplejeprocessen til målrettet at prioritere, tilrettelægge, udføre og evaluere klinisk sygepleje med udgangspunkt i borgerens/patientens ressourcer samt fysiske, psykiske og sociale behov.</p> <p>1.Det sammenhængende borger- og patientforløb Avanceret: Eleven kan anvende viden om Serviceloven, Sundhedsloven og Psykiatriloven til i det tværsektorielle og tværprofessionelle samarbejde at arbejde under hensyn til patientsikkerhed.</p> <p>1.Det sammenhængende borger- og patientforløb Ekspert (enslydende): Eleven kan anvende viden om Serviceloven, Sundhedsloven og Psykiatriloven til i det tværsektorielle og tværprofessionelle samarbejde at arbejde under hensyn til patientsikkerhed.</p>				

Trin 2

Tag højde for, at undervisningen tilrettelægges, så den giver eleven mulighed for at opnå den viden og de færdigheder, som er konkretiseret i "tegn på læring". Hvilke oplæg og aktiviteter er relevante? Tegn på læring bliver dermed styrende for undervisningens indhold.

Trin 3

Undervisningen indledes med, at dagens "tegn på læring" italesættes over for eleverne, og undervisningen følger en fast struktur:

-
- Feed up – dagen indledes med, hvad vi skal nå i dag.
 - Feedback – enten i form af feedback fra underviser til elev eller i form af videndeling mellem elever eller grupper af elever. Denne feedbackform kan variere i løbet af ugen.
 - Feedforward – dagen afrundes med refleksion i logbog over dagens "tegn på læring". (2.2b).
-

2.2b Refleksionsspørgeramme til elevens logbog

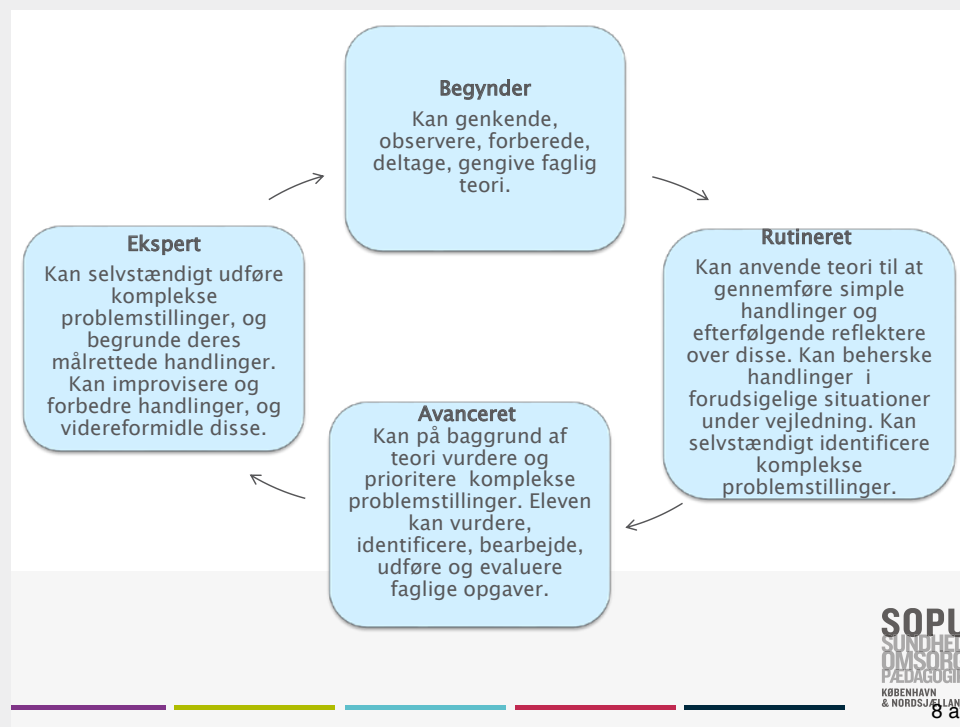
Reflekter over nedenstående spørgsmål alene og skriv det i din logbog

- Hvad er de vigtigste ting jeg har lært i dag?
- Hvad skete der?
- Hvordan lærte jeg?
- Hvordan kan jeg lære mere af det, jeg lærte?
- Hvilke andre måder kunne jeg lære på?
- Hvordan kan jeg anvende det, jeg har lært i min fremtidige praksis?

Trin 4

Ved afslutningen af et forløb/tema kan I anvende det taksonomiske værktøj som et visuelt dialogværktøj til at italesætte over for eleven, hvor langt eleven er i sin målopnåelse, samt hvordan eleven kan arbejde fra en simpel til en mere kompleks målopnåelse.

2.2c Taksonomisk værktøj med afsæt i præstationsstandarderne

INDSATS 3

EN STYRKET FEEDBACKPRAKSIS

Når I arbejder med denne indsats, vil I opnå:

- En systematisk tilgang til det daglige arbejde med feedback og bedømmelse.
- Tydelige mål, der er nedbrudt i overskuelige succeskriterier.
- En styrkelse af elevernes progression og forståelse af egen læring.

HVORDAN KAN ARBEJDET STYRKES?

Denne indsats har til formål at styrke lærernes fælles pædagogisk-didaktiske arbejde med feedback og sikre, at feedback ikke afhænger af den enkelte lærers private praksis.

”Jeg har fået en struktur i mine didaktiske overvejelser som jeg ikke har haft før.”

Lærer

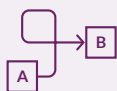
”Det har været helt vildt fedt, når vi er kommet til den del omkring tegn. Det at kigge hinanden i øjnene og blive enige om, hvad der er, vi ser efter hos eleverne.”

Tovholder

Helt konkret har indsatsen til formål at adressere følgende udfordringer og behov:

- Både lærere og elever udfordres af en **manglende forståelse for, hvad feedback er**. Feedback er en bevidst systematisk proces, der indeholder et konkret fokus, og hvis sigte er at understøtte elevens læreproces. Feedback skal bygge bro mellem undervisning og læring og skal give læreren og eleven mulighed for at undersøge, hvor eleven er nu, hvor eleven skal hen, og hvad de næste skridt er.³
- Uklarhed hos både lærer og elev om, **hvilke faglige mål og kriterier der gives feedback ud fra**. Det kan betyde, at læreren ubevidst kommer til at 'overlade' eleven med tilbagemeldinger frem for en fokuseret feedback, der påpeger og anviser de vigtigste aspekter, som eleven kan arbejde videre med.
- Ofte **italesættes feedback ikke** – heller ikke i selve øjeblikket, hvor læreren giver feedback, og derfor oplever eleven ikke at modtage feedback. Feedback bliver ofte talt om som noget, der gives fra lærer til elev – eleven bliver i den forstand en passiv modtager af noget.
- Lærerne udfordres også af, at **feedback tager tid og skal tænkes ind i den didaktiske planlægning af undervisningen**. Der skal afsættes tid til at arbejde med feedbackprocesser i den daglige undervisning – det skal fx skemalægges i forløbet, indarbejdes i opgaver og aktiviteter. Men lærerne udfordres også af, at de mangler forskellige spørgeteknikker og feedbackmetoder, der understøtter læring og bygger videre på tidligere feedback.

Hvis skolerne og lærerne skal arbejde med at løse disse udfordringer, er der behov for:

- at udvikle rammer og modeller for formativ evaluering og feedback. Det skal understøtte lærerne i det daglige arbejde med den løbende feedback og gøre dem stærkere på det mikro-metodiske plan.
- at udarbejde en faglig systematik med nedbrydning af mål i overskuelige kriterier for både elev og lærere og at italesætte feedback og dens forskellige former over for eleven, så mål og kriterier synliggøres for eleven.

Dette kan gøres ved:

- at arbejde konkret med feedback ved hjælp af rubric,⁴ som er et skema, der på den ene akse viser synlige mål og kriterier og på den anden akse beskriver elevens synlige resultater af læreprocesserne.
- at der afsættes tid til at arbejde med at nedbryde målpinde til læringsmål, nedbryde til taksonomiske niveauer og beskrive tegn på læring.

3 EVA, 2017a

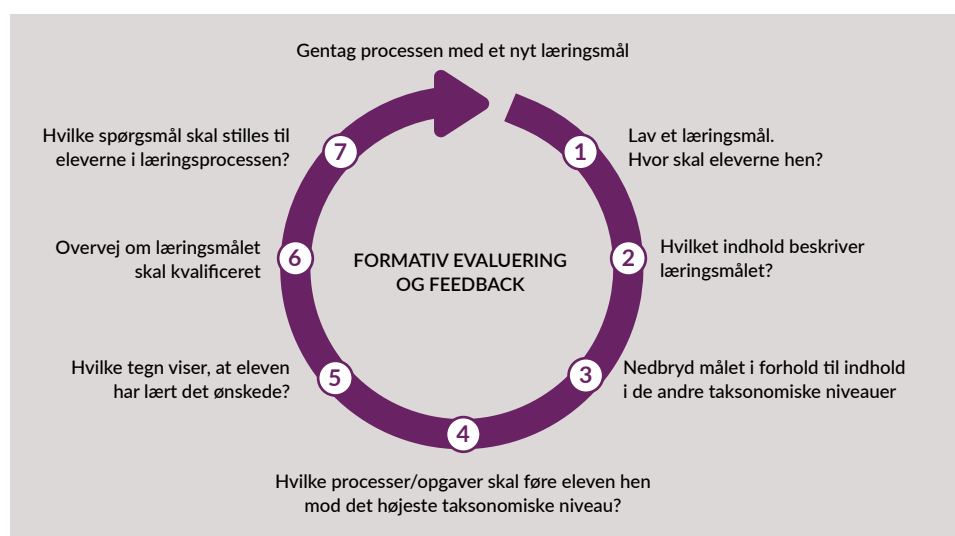
4 Gibson, 2017

HVORDAN KAN I ARBEJDE MED INDSATSEN?

I indsatsen arbejder lærerne med en konkret model – en rubric – som skal bidrage til at synliggøre mål og tegn på læring for eleverne, således at de hele tiden har overblik over, hvad de skal lære, hvilket stadie de befinder sig på i læreprocessen, samt hvad deres næste skridt kan være. Læreren kan også benytte rubric i sin egen løbende evaluering samt i den afsluttende bedømmelse af den enkelte elevs læringsudbytte.

Arbejdet med en rubric falder i syv trin

Processen er udviklet, afprøvet og justeret af Social- og Sundhedsskolen Skive Thisted Viborg.

Trin 1: Lav et læringsmål.

Hvad skal eleverne vide, forstå eller være i stand til at gøre, når læringsforløbet er slut? Hvor placerer målet sig på den taksonomiske trappe? Et læringsmål kan fx være: "Jeg kan forklare musklers, leds og knoglers opbygning og deres funktion".

Trin 2: Hvilket indhold beskriver læringsmålet?

Start på det højeste taksonomiske niveau, hvor læringsmålet kan opnås. Hvilket indhold kræver de forskellige niveauer? Eksempler på spørgsmål: "Hvad er det, der skal forklares på det højeste niveau? Hvilke fagbegreber er særlig centrale?"

Trin 3: Nedbryd målet i forhold til indhold i de andre taksonomiske niveauer.

Hvad er det centrale indhold, der ligger forud for dette niveau? Hvad er minimumsniveauet i forhold til, om læringsmålet er nået? Hvor vil en topkarakter placere sig?

Trin 4: Hvilke processer/opgaver skal føre eleven hen mod det højeste taksonomiske niveau?

Hvilke opgaver skal der være på de enkelte taksonomiske niveauer?
Hvilke processer skal igangsættes på de enkelte taksonomiske niveauer?

Trin 5: Hvilke tegn viser, at eleven har lært det ønskede?

Hvad kigger vi efter som undervisere?
Hvilke spørgsmål vil være relevante at stille eleverne ift., hvad de skal lære?

Trin 6: Overvej, om læringsmålet skal kvalificeres.

Juster evt. læringsmålet, og kvalificer det ved brug af taksonomiske begreber/verber.

Trin 7: Hvilke spørgsmål skal stilles til eleverne i læreprocessen?

Hvor skal du hen? Udpeg dit læringsmål (end point).
Hvor er du lige nu (start point)?
Hvad er dit næste skridt (progression)?

HVAD SKAL I VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ?

I arbejdet med indsatsen er det vigtigt, at ...

... rubrics introduceres til både lærere og elever. Rubric kan være et komplekst redskab at anvende, og erfaringer fra forsøgs- og udviklingsprogrammet peger på, at det er vigtigt at introducere redskabet tidligt i elevernes uddannelsesforløb, så de vænner sig til at arbejde med modellen. Ligeledes er det afgørende, at lærerne har viden om udfyldelsen af rubric, og hvordan den anvendes i det daglige feedbackarbejde.

... de lærere, der skal arbejde med indsatsen, har **viden om og forståelse for at arbejde med taksonomiske niveauer, læringsmål og tegn på læring**. Det er en forudsætning for at kunne arbejde med rubrics og for at kunne skabe en tydelig kobling mellem læringsmål, læringsaktiviteter/-indhold, tegn på læring og feedback.

KONKRETE REDSKABER, I KAN ARBEJDE MED

Til denne indsats er der udviklet ét redskab – en rubric, som I med fordel kan lade jer inspirere af.

REDSKAB 3.1

Rubric

Den rubric, som Social- og Sundhedsskolen Skive Thisted Viborg har arbejdet med, skal skabe forbindelse mellem læringsmål, undervisning, læringsudbytte, feedback og bedømmelse. En rubric er et skema, der opdeler læringsmål i flere niveauer, hvor kompleksiteten af det, eleverne skal kunne, stiger løbende. For hvert niveau er der udviklet specifikke opgaver, ligesom der er udviklet konkrete tegn på læring. Opgaver og tegn på læring fremgår også af skemaet.

Skemaet kan bruges løbende i forbindelse med et læringsforløb som feedback eller som led i en endelig bedømmelse. Læreren kan således bruge skemaet til at vurdere, om eleven har nået målet, samt hvad næste skridt er. Skemaet kan også bruges i dialog med eleven, hvor eleven selv har mulighed for at placere sig på de forskellige niveauer og samtidig se, hvad han/hun skal gøre for at bevæge sig et niveau op.

I skemaet er det muligt at markere, hvilket stadie/niveau en elev som minimum skal være på for at nå målet eller bestå et forløb. Dette minimum kan markeres med en farve.

Nedenfor ses et eksempel på, hvordan en skabelon for en rubric kan se ud. Den gule markering ved "Anvende" angiver minimumsniveaet i forhold til målene.

Eksempel på tom skabelon

Taksonomi	Huske	Forstå	Anvende	Analy- sere	Vurdere	Skabe
Taksonomisk udfoldelse af læringsmål						
Opgaver						
Tegn på læring						

Det skal bemærkes, at der kan arbejdes med færre taksonomiske niveauer end seks (fx tre eller fire), ligesom læringsmålet kan omhandle viden såvel som færdigheder og kompetencer.

Nedenfor er et eksempel på en udfyldt rubric

Bilag 1.1: Læringsmål: Jeg kan forklare, muskler, led og knoglers opbygning og deres funktion

Taksonomi	Huske	Forstå	Anvende	Analysere	Vurdere	Skabe
Taksonomisk udfoldelse af Læringsmål.	Kan finde relevant information om knogler, muskler og led	Kan beskrive hvad der kendetegner muskler, led og knogler	Kan illustrere/ demonstrere og forklare knogler, muskler og leds funktion	Kan definere funktion og opbygning af muskler, knogler og led	Kan vurdere og begrunde på udsagn af knogler, muskler og led	Kan formidle viden om knogler, muskler og led
Opgaver. (eksempler)	Kan anvende grundbogen	Øvelse med vendespil	Kan demonstrer og forklare på sig selv, hvordan man bruger et led, muskel og knogle	Lave definitioner med egne ord på muskler, led og knogler og hænge dem op på forskellige farver på væggen – diskutere og justere definitioner til fælles forståelse	Underviser har lavet 3 udsagn, hvor eleven skal vurdere og begrunde, hvilket udsagn der er sandt/ falsk	Undervise andre elever i muskler, knogler og leds opbygning og funktion
Tegn Hvad viser at eleven <i>kan</i> det?	Eleven læser og stiller spørgsmål til fagstoffet	Eleven er aktiv deltagende i øvelsen	Eleven viser på sin krop hvordan han/hun bruger muskler, led og knogler og forklare med fagbegreber, hvad han/hun viser	Der bliver hængt definitioner op på væggen. Holdet diskuterer deres forskellige formuleringer	Eleven kan vælge et udsagn og begrunde sit valg.	Eleven kan demonstrere en undervisningssituation

Minimumsniveauet er "Forstå- niveauet" og "topkarakter" ift. læringsmålet er analysere/ vurdere

Fødevarer, jordbrug og oplevelser på Erhvervsskolerne Aars har også arbejdet med rubrics. Nedenfor ses et eksempel fra undervisningen om Mad til børn i institutioner. I denne udgave af rubric angiver farverne følgende: Rød: minimumsopfyldelse af målet på obligatorisk niveau. Hvid/gul: mål på obligatorisk niveau. Grøn/hvid: målopnåelse på højt niveau.

Rubrics vedr. Mad til børn i institutioner - den praktiske del

Mål

Diætetik. Du kan **selvstændigt** planlægge, sammensætte og tilberede enkeltmåltider og dagskoster til forskellige kostformer og diæter (her til normal kost og til en valgt diæt til overfølsomhed for en madvare) Du har viden om og kan **vurdere** industriens specialprodukter som fuldgyldige måltider og de produkter der bruges i forbindelse med tilberedning af mad.

Ernæringslære. Du har **forståelse for den enkeltes behov** i forhold til kostens ernæringsmæssige sammensætning i forskellige målgrupper (her børn i forskellige aldre og institutioner). For at man kan opnå målet på et niveau, skal man allerede have nået målene på de lavere taksonomiske niveauer, så man bygger ovenpå.

Taksonomi	Kendskab	Forstå	Anvende	Analysere	Vurdere	Skabe
Hjælpeord	(huske) At genkalde, genkende og huske fakta	(beskrive / forklare) At forstå hvad bestemte fakta betyder, finde mening i det og forklare?	(afprøve på andre, mere selvstændige måder) Bruge den viden man har fået, i relation til nye emner	(sammenholde, udvælge, finde forskelle, stille spørgsmålstegn) Bryde et emne op i dele og forstå hvordan hver del hører sammen	(evaluere / bedømme, konkludere) Begrunde, argumentere for produkt, løsninger og udsagn	(designe / vurdere) At sætte indhold sammen på en kreativ og innovativ måde
Hjælpeord	Beskrive Redegøre for Tilegne sig Identificere Nævne Definere Gengive, Genkende	Forklare Formulere Fortolke Beregne Opstille Med egne ord beskrive	Vælge Løse Skelne Afprøve Frembringe Behandle	Sammenligne Sammenholde Udvælge Udlede Opdage	Samle Kombinere Producere Designe	Kritisere Diskutere Overveje Forsvare
Taksonomisk udfoldelse af læringsmål	Du kan finde information om børns ernæringsmæssige krav til maden og om den valgte diæt. Du har læst denne information og kan huske det meste af det du har læst.	Du kan forklare hvilke ernæringsmæssige krav børn har til maden. Du kan forklare hvilke principper det er vigtigt at følge i den valgte diæt når den skal laves i praksis.	Du kan ud fra din viden vælge hensigtsmæssige retter, som du skal producere i køkkenet. Du kan forklare om dine valg.	Du kan med lidt hjælp udvælge retter som lever op til de ernæringsmæssige krav og øvrige hensyn, som du skal tage til målgruppen og diæten. Du kan fremstille retterne i køkkenet og begrunde dine valg.	Du kan selvstændigt udvælge retter som lever op til de ernæringsmæssige krav og øvrige hensyn, som du skal tage til målgruppen og diæten. Du kan fremstille retterne i køkkenet og argumentere for begrunde dine valg	Du kan gøre alt på de tidligere niveauer, men på en nytænkende og stadig realistisk måde og du kan argumentere for dine valg.
Opgaver (eksempler)	Læs om normal kost til børn i forskellige aldersgrupper: vuggestuebørn, børnehavebørn og skolebørn i alderen 6 – 15 år i dine lærebøger. Læs om de ernæringsmæssige krav til maden til målgruppen. Læs om Fødevareroverfølsomhed i bogen Diætetik og evt. på www.kosthaendbogen.dk om diæter under overfølsomhed og mave/tarm sygdomme.	Suppler med / hent inspiration på www.altomkost.dk klik på "Råd og anbefalinger" herefter på "Kommuner, skoler og daginstitutioner" og til slut "Daginstitutioner" eller "Skoler" Du kan forklare hvilke hensyn det er vigtigt at tage i forhold til målgruppen og diæten.	Udvælg en menu fra din menuplan som du vil producere i køkkenet. Menuen skal repræsentere det der er vigtigt for din målgruppe børn. Tilpas derefter din menu, så den lever op til kravene til den valgte diæt. Fortæl om de valg du har truffet.	Producer din valgte menu fra menuplanen til både børn på normal kost og til den valgte diæt. Forklar og begrund de ændringer du har lavet. Fortæl om hvilke af industriens specialprodukter du kan få brug for i denne diæt.	Vurder på de retter du har valgt at producere i køkkenet ud fra børnenes behov. Argumenter for hvilke af industriens specialprodukter du har anvendt og hvorfor du har valgt dette. Hvilke produkter findes? Fordele og ulemper.	Planlæg og producer på en nytænkende måde retter til din målgruppe og tilpas den på en kreativ måde til din valgte diæt. Dine valg er realistiske og må ikke gå på kompromis med kvaliteten. Vurder på industriens specialprodukter og giv dit bud på hvor du har brug for disse, og hvor og hvordan du kan erstatte dem selv.
Tegn (på læring)	Du læser og stiller spørgsmål til fagstoffet, hvis der er noget du ikke forstår. Du forstår det meste af det du læser.	Du forstår det du har læst. Du kan i korte træk og med hjælp forklare hvilke hensyn det er vigtigt at tage til målgruppen børn og til den valgte diæt. Du kan komme med enkelte forslag til hvad det vil være godt at servere for målgruppen og til diæten.	Du har med baggrund i din viden udarbejdet en menuplan til din målgruppe. Du kan med lidt hjælp udvælge en repræsentativ menu fra menuplanen. Du kan tilpasse din menu til den valgte diæt, med nogen hjælp fra læreren. Du kender til nogle af industriens produkter, som kan anvendes til den valgte diæt. Du er rimelig sikker i forhold til teorien omkring emnet.	Du kan planlægge og producere dine menuer i køkkenet. Du er forberedt og kan forklare de andre i dit team hvad du har lavet og hvorfor du har valgt det du har. Du kan fortælle om hvilke af industriens specialprodukter der kan være brug for, og hvilke du har valgt at bruge.	Du kan uddybende forklare hvad du har valgt at producere i køkkenet. Du kan argumentere for dine valg ud fra børnenes behov og ud fra andre hensyn i køkkenet. Du kan argumentere for hvilke af industriens produkter du vil anvende til diæten og hvad du vil lave selv.	Du kan ud over det obligatoriske komme med nye løsningsforslag til hvordan maden til børne og til diæten skal se ud. Du kan vurdere på madens kvalitet både sensorisk, ernæringsmæssigt, økonomisk og miljømæssigt. Du kan vælge industriens produkter, der hvor det giver mening, men kan også komme med kreative løsninger i forhold til hvordan man kan lave noget tilsvarende selv.

INDSATS 4

UDVIKLING AF PRAKTISK GRUNDFORLØBSPRØVE

Når I arbejder med denne indsats, vil I opnå:

- Tydeliggørelse af mål, bedømmelsesgrundlag og bedømmeskriterier for en praktisk grundforløbsprøve.
- Tydeliggørelse af lærernes bedømmelse og tilbagemelding i forhold til prøvens mål og bedømmeskriterier for den enkelte elev.
- Mulighed for løbende feedback i undervisningen med udgangspunkt i konkrete bedømmeskriterier.

HVORDAN KAN ARBEJDET STYRKES?

Formålet med denne indsats er at udvikle grundforløbsprøven, således at eleverne prøves i de centrale *praktiske* færdigheder og kompetencer, der er forbundet med uddannelsens grundforløb. I 2016 blev det indføjet i Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser,⁵ at der skal udarbejdes en fælles standard for grundforløbsprøven på de enkelte uddannelser. Den fælles standard skal sikre, at alle de elever, der består grundforløbsprøven, har et ensartet minimumsniveau og opfylder de faglige krav, der er fastsat som adgangskrav til hovedforløbet. Denne indsats tager afsæt i den fælles standard eller taler ind i udviklingen af en fælles standard.

”Prøven skal jo være ensartet og tydelig for eleverne. Eleverne har krav på at kende til prøven ned i den mindste detalje, og eleverne skal have et klart billede af, hvad de bliver bedømt på.”

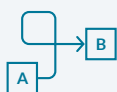
Leder

5 UVM, 2018, § 25, stk. 6

Helt konkret har indsatsen til formål at adressere følgende udfordringer og behov:

- Mange skoler oplever, at det er en udfordring at **formulere og synliggøre koblingen mellem mål og bedømmelseskriterier** i grundforløbsprøven. Grundforløbsprøven er ofte teoretisk anlagt, og derfor bedømmes eleven ud fra nogle andre mål og kriterier end de centrale praktiske færdigheder i uddannelsens grundforløb.
- Det er en udfordring at **skriftliggøre forventninger til elevens faglige præstationsniveau med hensyn til de praktiske færdigheder**, sådan at elever, lærere og censorer ved, hvad der skal til for at nå målene. De praktiske færdigheder kan være vanskelige at sætte ord på, idet færdighederne ofte er forbundet med ikke-sprogliggjorte og sensoriske elementer. Fx materialers beskaffenhed, smag og konsistens.
- Det er **uklart for eleverne, hvad der forventes af dem, og hvad de bedømmes på**. De kan være usikre på, hvad der forventes, og har behov for, at prøven giver dem plads til at vise, hvad de kan, og ikke blot fokuserer på det teoretiske og skriftlige.
- Bedømmelse og tilbagemelding til eleven kan i høj grad være **præget af den enkelte lærers eller censors individuelle og personlige vurdering**. Der skal være enighed om, hvad de centrale praktiske færdigheder i uddannelsen er, og hvordan de bedømmes og vægtes – også i sammenhæng med de øvrige elementer, der indgår i prøven.

Hvis skolerne og lærerne skal arbejde med at løse disse udfordringer, er der behov for:

- at lærergruppen opnår en fælles forståelse af mål, bedømmelseskriterier og vægtning af disse i grundforløbsprøven.
- at udvikle en grundforløbsprøve, der tager afsæt i de fælles standarder og afprøver eleven i både de centrale, praktiske færdigheder og den mere teoretiske og fagligt bagvedliggende viden.
- en rammesætning af bedømmelsen af de sanselige, æstetiske og kropslige læreprocesser.
- at både elev, lærer og censor har et evalueringsskema, som tydeliggør, hvordan elevens præstationer skal vurderes.

Dette kan gøres, ved:

- At der udvikles et konkret og fælles bedømmelsesgrundlag for grundforløbsprøven, der tydeligt angiver bedømmelsesgrundlaget og bedømmelseskriterierne med vægtning og præcisering af, hvad der skal til for at bestå/ikke bestå grundforløbsprøven.
- At grundforløbsprøven beskrives konkret, fx i en pjece, som kan udleveres til elev og censor.
- At der udvikles et evalueringsskema, som kan anvendes af lærer og censor under eksaminationen.

HVORDAN KAN I ARBEJDE MED INDSATSEN?

I udviklingsprogrammet har EUC Nord arbejdet med at udvikle en praktisk grundforløbsprøve. I indsatsen får I inspiration til, hvordan:

- I kan arbejde med at udvikle og beskrive den praktiske grundforløbsprøve (trin 1-3).
- I kan anvende grundforløbsprøven sammen med eleverne (trin 4).

Trin 1: Udvælgelse af de centrale kompetencemål

Udvælg de videns-, færdigheds- og kompetencemål, der skal ligge til grund for grundforløbsprøven – disse mål skal stemme overens med de fastsatte mål i den fælles standard for grundforløbsprøven. Når noget er centralt, er der tale om et væsentlighedskriterie – der kan være mange væsentlige mål, men det er afgørende at prioritere og udvælge målene, uden at det udvander fagligheden. Prøven kan ikke bedømme eleven med hensyn til alle mål, men samtidig skal der være et tilstrækkeligt grundlag.

Samtidig skal I tænke på vægtningen af viden og færdighedsmål, og hvilke aspekter der lægges vægt på. Det skal gennemtænkes, på hvilket område eleven skal kunne demonstrere sin viden og teoretiske forståelse. Et andet væsentligt aspekt er udvælgelsen af, hvilke praktiske færdigheder eleven skal vise anvendelse af, og ligeledes forholdet mellem arbejdsproces og det færdige produkt, mundtlig forklaring og lignende. Der kan være flere aspekter, som kendetegner en præstation, og det er nødvendigt at formulere, hvad der kendetegner graden af målopnåelse.

Trin 2: Udvælgelse af supplerende mål

Udvælg supplerende mål i forhold til den standardiserede grundforløbsprøve. Dette kan være mål, der knytter an til et særligt tema, der har været fokus på i undervisningen, eller mål, I som skole lægger særligt vægt på.

Trin 3a: Beskrivelse af grundforløbsprøvens forløb og indhold

Udarbejd en beskrivelse af prøvens forløb og indhold med mål og bedømmelseskriterier, der er rettet mod lærer, elev og censor. I kan lade jer inspirere af EUC Nord's pjece for grundforløbsprøven på gastronomuddannelsen (redskab 4.1).

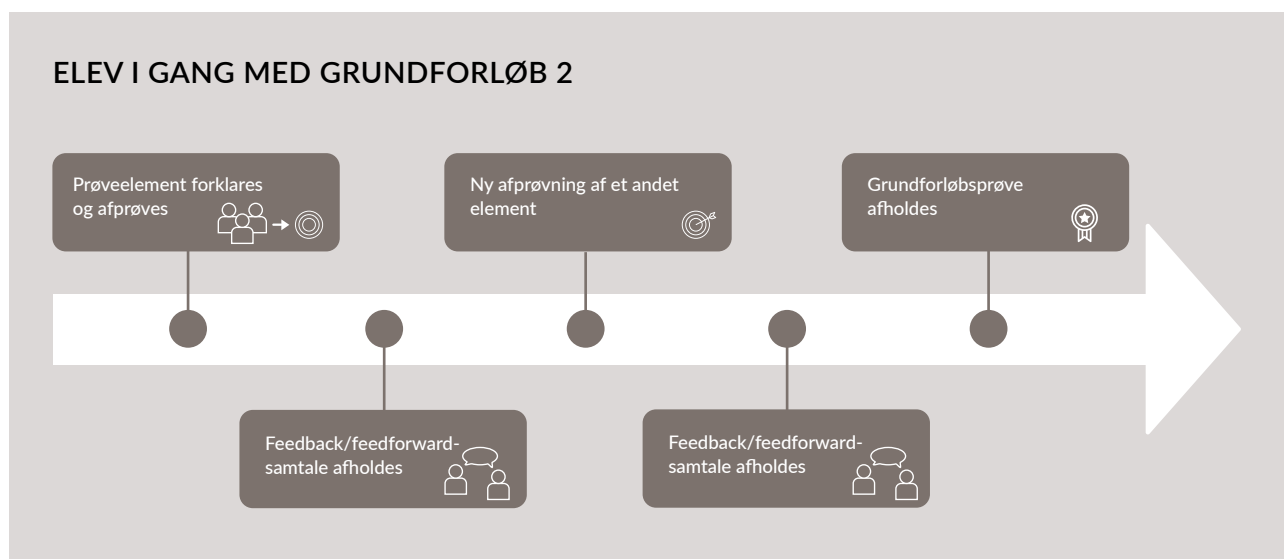
Trin 3b: Udvikling af evalueringsskema

Udarbejd et evalueringsskema, der giver lærer og censor en struktur for at vurdere elevens præstation og en ramme for at sikre feedback på de centrale elementer i prøven (redskab 4.2).

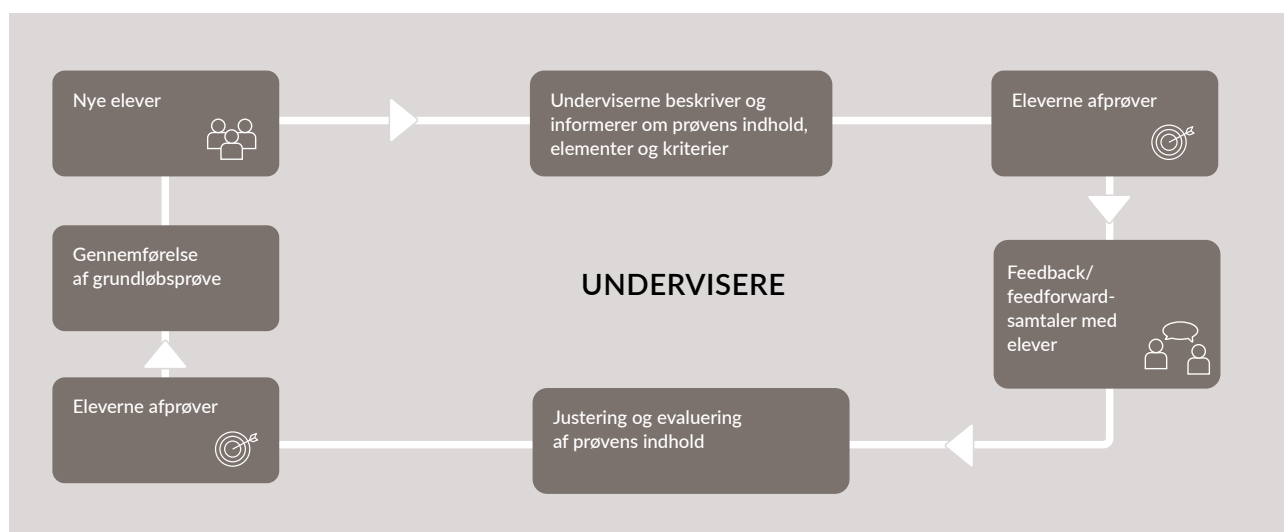
Trin 4: Sammenhæng mellem undervisning og grundforløbsprøven

Eleverne forbereder sig til den praktiske grundforløbsprøve i løbet af grundforløb 2 og gennemfører prøven i forbindelse med grundforløbets afslutning. I løbet af grundforløbet opnår eleverne grundlæggende viden og kendskab til mål og indhold i prøven, ligesom de afprøver elementer af prøven og får feedback/feedforward herpå.

For eleverne ser processen med den praktiske grundforløbsprøve ud som nedenfor.

For lærerne er arbejdet med grundforløbsprøven en cirkulær proces, jf. nedenstående figur. Lærerne planlægger undervisningen i forhold til afprøvning af forskellige elementer i prøven, således at eleverne forberedes til den praktiske prøve. Lærerne giver feedback på afprøvning og justerer evt. prøven på baggrund heraf. Lærerne har ligeledes en vigtig opgave i at informere både elever og censor om indholdet og processen for den praktiske grundforløbsprøve. Til sidst i grundforløbet afholder lærerne den praktiske grundforløbsprøve.

HVAD SKAL I VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ?

I arbejdet med indsatsen er det vigtigt, at ...

... skolen og lærerne kender til og arbejder ud fra **den fælles nationale standard for grundforløbsprøven**, således at det sikres, at lovgivningen overholdes. Hvis der endnu ikke er udviklet en fælles national standard, kan det være relevant at indgå i dialog med andre skoler, der udbyder samme uddannelse.

... lærerne har **indsigt i og en fælles forståelse** for teoretiske og praktiske kompetencer, teoretisk og praktisk viden og teoretiske og praktiske færdigheder. Det er en forudsætning for at kunne formulere tydelige mål og bedømmelseskriterier samt for vægtningen af disse.

KONKRETE REDSKABER, I KAN ARBEJDE MED

Til indsatsen er der udviklet to redskaber, som I med fordel kan lade jer inspirere af:

- Den praktiske grundforløbsprøve, der er beskrevet i en folder og fungerer som et redskab for både elev, lærer og censor i forbindelse med prøven (redskab 4.1).
- Et evalueringsskema, der er lærer og censors redskab til at sikre en ensartet bedømmelse (redskab 4.2).

REDSKAB 4.1

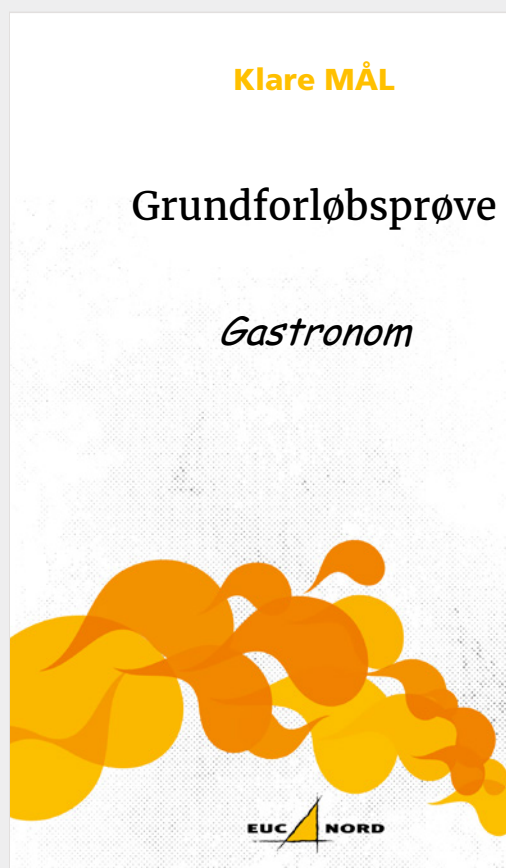
Praktisk grundforløbsprøve – en folder

Gastronomuddannelsen på EUC Nord har udviklet en praktisk grundforløbsprøve, der skal teste, om eleverne på tilstrækkelig vis opfylder kravene til udvalgte overgangsmål til hovedforløbet.

Til den praktiske grundforløbsprøve er der udviklet en folder, som udleveres til elever og censor forud for den praktiske prøve. Folderen indeholder følgende elementer:

- En beskrivelse af formålet med den praktiske prøve.
- Prøvens mål fordelt på viden, færdigheder og kompetencer.
- Prøvens bedømmelsesgrundlag.

Formålet med grundforløbsprøven

Prøvens mål

Prøvens mål

Formålet med prøven er at teste din viden og dine færdigheder på følgende områder:

Viden

Du skal demonstrere grundlæggende viden på følgende områder:

- 2) Materialer, værktøj og udstyr til forarbejdning af fødevarer.
- 11) Gæste- og kundebetjening i forskellige service- og salgssituationer.
- 16) Ergonomiske forskrifter og anbefalinger.

+ supplerende, skolespecifikke for EUC Nord:

- 5) Grundtilberedningsmetoder, herunder energiformer, produktionsformer og egenkontrol.
- 8) Sensorik og kvalitetskriterier i forhold til råvarer og madfremstilling

Færdigheder

Du skal demonstrere færdigheder i at anvende:

- 1) Grundtilberedningsmetoder og produktionsformer.
- 2) Anvendelse af materialer, værktøj og udstyr til løsning af enkle opgaver i forbindelse med forarbejdning af fødevarer.
- 3) Overholdelse af enkle forskrifter, herunder regler om fødevarerhygiejne.

...3

Kompetencer

- 4) anvende grundtilberedningsmetoder, produktionsformer og metoder til egenkontrol,
- 5) fremstille mad ud fra basalt kendskab til ernæring og fødevarers sundhedsmæssige og naturfaglige egenskaber,
- 6) tilberede og anrette enkle måltider og menuer under hensyntagen til sensorik og kvalitet,
- 8) foretage budgettering og prisberegning af fødevarer,

+ supplerende skolespecifikke for EUC Nord:

- 12) efterleve gældende hygiejnekrav ved produktion, opbevaring og salg af mad.
- 13) arbejde efter ergonomiske forskrifter og anbefalinger,
- 14) foretage informationssøgning om fagrelevante emner og problemstillinger

Bedømmelsesgrundlag

Bedømmelsesgrundlag

Du vil blive bedømt på:

Planlægning 15%

- Vejledende arbejdsplan indeholdende prøvens to opgaver inden for tidsrammen. Arbejdsplanen skal være tilgængelig ved arbejdsbordet under processen samt ved efterfølgende evaluering/dialog som afrunding af prøven.
- Elevens refleksion over valg af tilberedningsmetoder og tilbehør til den frie opgave, herunder *mængden*.

Arbejdsproces 30 %

- Elevens evne til at følge arbejdsplanen og refleksioner over eventuelle afvigelser.
- Elevens udførelse af grundtilberedningsmetoder samt ergonomisk korrekt anvendelse af værktøj og udstyr.
- Elevens evne til at producere mad under hensynstagen til produktionshygiejne, oprydning og håndvask, herunder udførelse af eventuelle kritiske egenkontrolpunkter.

...4

Produkt 30%

- Sensorisk bedømmelse, herunder anretning af elevens afleverede, færdigttilberedte retter.
- Tilberedningsmetodernes udførelse og brug af køkkentechnikker i relation til afleverede retter.
- Anvendelse af råvarer til tilbehør i den frie opgave.

Faglig dialog 25%

- Elevens viden om:
 - a. Anvendte råvarer
 - b. Hygiejne og egenkontrol
 - c. Grundtilberedningsmetoder
 - d. Sensorik og kvalitetskriterier, herunder farvesammensætning, sæson, konsistens og smagssammensætning.
 - e. Gæste og kundebetjening, herunder målgruppe
 - f. Elevens egne refleksioner ift. prøven, herunder arbejdsplan

Bedømmelseskriterier og vægtning

Karakter:

Prøven bedømmes med bestået/ ikke bestået.

Standpunktskarakteren afgives inden eleven går til eksamen, og følger skolens eksamenshåndbog på dette punkt. Link: <http://eucnordeksamen.weebly.com/>

Bestået:

- a. Eleven kan forklare og anvende grundtilberedningsmetoderne korrekt.
- b. Eleven kan anvende korrekte hjælpemidler/udstyr
- c. Eleven overholder gældende regler for personlig hygiejne
- d. Eleven overholder hygiejneregler ved produktion og opbevaring af mad
- e. Eleven kan forklare den kulinariske kvalitet af den praktiske opgave ved hjælp af sensorik og de fem grundsmage.
- f. Eleven arbejder systematisk og med en hensigtsmæssig rækkefølge ud fra en arbejdsplan.

Mindre væsentlige mangler er:

- a. En enkel komponent i den praktiske opgave er mislykket med hensyn til metodik, men er stadig serverbar.
- b. Den sensoriske kvalitet er ikke optimal – den kan diskuteres.
- c. Arbejdsplanen er ikke fulgt helt, men arbejdet er nået inden for tidsrammen
- d. Usikkerhed om besvarelse af teoretiske spørgsmål
- e. Usikker anvendelse af almindelig brugte redskabstyper/udstyr i køkkenet.

...5

- f. Usikkerhed om en enkelt grundtilberedningsmetode

Væsentlige mangler er:

- a. Eleven kan ikke anvende grundtilberedningsmetoder
- b. Eleven kan ikke forklare de anvendte grundtilberedningsmetoder
- c. Eleven kender ikke de 5 grundsmage
- d. Eleven overholder ikke gældende hygiejneregler for personlig hygiejne
- e. Eleven overholder ikke hygiejneregler ved produktion og opbevaring af mad
- f. Den praktiske opgave er ikke udført inden for tidsrammen
- g. Den praktiske opgave er ikke serverbar/ er uspiselig
- h. Den praktiske opgave er sundhedsfarlig.

Der bedømmes **ikke bestået**, hvis eleven

Har 4 eller flere af de angivne mindre væsentlige mangler

Eller

Har 3 eller flere af de nævnte væsentlige mangler.

REDSKAB 4.2 Evalueringsskema

I udviklingsprogrammet arbejdede Hotel- og Restaurantskolen på Mercantec også med den praktiske grundforløbsprøve, og skolen har suppleret indsatsen ved at udvikle et evalueringsskema, der anvendes i forbindelse med den praktiske grundforløbsprøve.

Evalueringsskemaet anvendes af lærer og censor, der under prøven krydser af ved forskellige vigtige parametre. Det hjælper censor og eksaminator til let at kunne vurdere, om eleven har bestået eller ikke bestået, ligesom skemaet skal bidrage til sikre en ensartet bedømmelse og feedback på tværs af elever og lærerpraksis. Således anvendes skemaet også til at skabe et konkret grundlag for feedback til eleven efterfølgende.

Evalueringsskema til eksamen

Eksamensevaluering

NAVN:

Bedømmelse	Ja	Nej	Bemærkning
Har eleven afleveret produkterne til tiden			
Har eleven afleveret en færdig arbejdsplan			
Har eleven anvendt den udleverede grøntsag korrekt			
Er elevens arbejdsteknikker udført korrekt			
Har eleven arbejdet hygiejnisk korrekt			
Hvor mange spørgsmål kunne eleven svare på i den faglige dialog	ANTAL		
Hvor mange spørgsmål kunne eleven ikke svare på i den faglige dialog	ANTAL		
Sensorik			
Er der elementer i de serverede produkter som er uspiseligt			

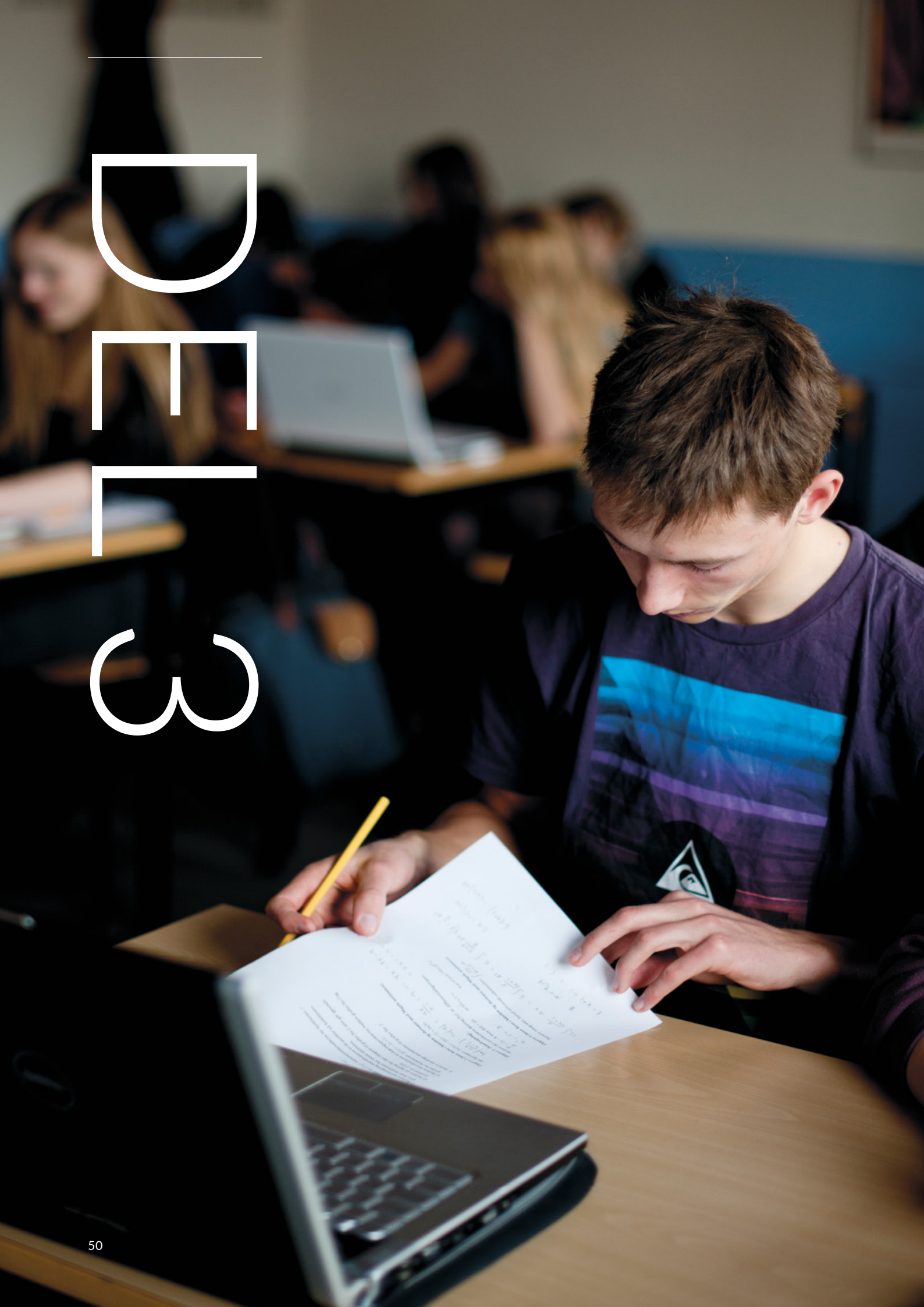

U

M

T

3

Hvis I vil vide mere

I denne del af håndbogen præsenteres I for en række opmærksomhedspunkter i forbindelse med jeres pædagogiske udviklingsarbejde, og det vidensgrundlag, som indsatserne baserer sig på, udfoldes. Viden, som er relevant, når I som skole vælger at arbejde med de beskrevne indsatser eller generelt ønsker at styrke det pædagogisk-didaktiske arbejde vedrørende bedømmelse og feedback.

Udvikling af organisatoriske rammer

Erfaringerne fra udviklingsprogrammet viser, at der er meget stor forskel på, hvor godt man som erhvervsskole er 'klædt på' til arbejdet med at udvikle og afprøve nye indsatser. Fx har nogle skoler en decideret udviklingsafdeling med pædagogiske konsulenter, mens det på andre skoler er det enkelte lærerteam eller den enkelte lærer, der skal stå for udviklingsarbejdet. Som skole er det derfor vigtigt at styrke den generelle kapacitet i organisationen til at arbejde med udvikling.

Uanset hvordan jeres skoles afsæt er, peger erfaringerne fra skolerne på en række forhold, I bør være opmærksomme på og tage højde for at få succes i jeres arbejde med udviklingsarbejdet.

Ledelsesmæssig opbakning og fokus er afgørende

En afgørende faktor for arbejdet med nye indsatser og pædagogisk udvikling er, at skolens ledelse prioriterer og bakker op om arbejdet. Derfor er det afgørende, at I som ledelse sikrer, at lærere og andet pædagogisk personale har gode rammer for at arbejde med udvikling. Det betyder, dels at I skal prioritere den nødvendige tid til udviklingsarbejdet, og dels at I tydeligt bakker op og signalerer, at udviklingsarbejdet er vigtigt og har ledelsesmæssigt fokus. Den tydelige kommunikation mellem jer som ledelse og medarbejderne har stor betydning for den tilgang og energi, der lægges i udviklingsarbejdet. I nogle tilfælde vil det også give mening, at I selv indgår meget aktivt i udviklingsarbejdet.

Afklar skolens behov og ønsker for forandring

Det er vigtigt, at I indledningsvist skaber et overblik over, hvilke konkrete behov for forandring I ønsker, at indsatsen skal imødekomme. En måde at arbejde med at skabe det overblik på er gennem en 'behovsanalyse'. Nedenfor præsenteres et skema, som med fordel kan anvendes i arbejdet.

	Nutid		Fremtid
+	1	3	4
	Hvad gør I allerede godt?	Hvad er der behov for at ændre, for at opgaven løses bedre?	Hvilke fordele forventer I, der vil være, efter at den prioriterede ændring/de prioriterede ændringer bliver gennemført?
÷	2		5
	Hvilke ulemper og udfordringer oplever I ved situationen, som den er nu?		Hvilke udfordringer forventer I, at der vil være, efter at den prioriterede ændring/de prioriterede ændringer bliver gennemført (for eleverne og for jeres arbejde)?

I kan arbejde med skemaet i en øvelse, hvor hver deltager indledningsvis ganske kort besvarer spørgsmålene i skemaet (fx på post-its e.l.) og placerer dem under de respektive punkter. På den måde får I samlet jeres forskellige perspektiver på arbejdet og kan efterfølgende i fællesskab sortere og kvalificere inputtene, så I ender med en samlet analyse af jeres behov. Behovsanalysen bidrager til, at I alle er afklarede med, hvad I gerne vil opnå, og hvad der skal til for at nå derhen.

Tilpas indsatsen, så den afspejler den lokale kontekst

De fire indsatser i håndbogen er alle relativt brede og relaterer sig ikke til bestemte brancher eller uddannelsesmæssige områder, men kan arbejdes med af alle skoletyper. Dog er det vigtigt, at I som skole tilpasser indsatserne til jeres uddannelsesområde og de særlige forhold, som gør sig gældende på jeres skole. På samme måde kan I tilpasse de konkrete værktøjer eller skabeloner fra indsatserne. Det afgørende er ikke, at I anvender skabelonerne i deres eksisterende form, men derimod, at I er enige om én tilgang og metode. På den måde sikrer I en rød tråd i den pædagogiske praksis.

I kan evt. bruge behovsanalysen til at sætte fokus på de forhold, som er særlige for jeres skole (positive eller negative), og som I skal tage hensyn til, når I arbejder med indsatsen.

Lad jer inspirere af andre

Selvom I skal tilpasse indsatser og metoder, er det også væsentligt at lade sig inspirere af andre skoler. Erfaringerne fra udviklingsprogrammet viser, at det kan være rigtigt værdifuldt at samarbejde eller indgå i netværk med andre skoler i forbindelse med udviklingen og afprøvningen af pædagogiske initiativer og indsatser. Mange skoler giver udtryk for, at der er meget værdifuld viden og meget værdifulde erfaringer at hente fra andre skoler. I kan se, hvilke skoler der har deltaget i udviklingsprogrammet og i de enkelte indsatser, på side 59.

Afsæt tilstrækkelige ressourcer og tilstrækkelig (sammenhængende) tid til udviklingsarbejdet

Pædagogisk udviklingsarbejde kræver gode rammer og tager tid. En af de centrale erfaringer fra skolerne i udviklingsprogrammet er, at det er væsentligt at afsætte tilstrækkelig og sammenhængende tid til udviklingsarbejdet. Hvis I fx skal arbejde med at oversætte målpinde til mere konkrete mål eller udvikle tegn på læring for et givent forløb, er det væsentligt, at der afsættes hele arbejdsdage for de relevante lærere, uddannelsesansvarlige mv., så de kan sidde koncentreret og uforstyrret med arbejdet.

Sørg for en klar forankring af udviklingsarbejdet

Det er vigtigt, at I gør jer klart, hvordan I vil sikre en forankring af udviklingsarbejdet i praksis. Dette gælder på ledelsesniveau, men også på det mere operationelle niveau, hvor I med fordel kan udpege en tværgående tovholder eller projekt-/proceskoordinator, som er ansvarlig for eller kan bistå med at planlægge og samle op på arbejdet. Skolernes erfaringer er, at det kan være sårbart at placere denne rolle hos en lærer, som typisk har sit primære fokus på undervisningen. En pædagogisk konsulent eller anden tværgående medarbejder, som har større fleksibilitet i sine arbejdsopgaver, er derfor oplagt.

Inddrag de relevante aktører på skolen

For at sikre, at de relevante perspektiver og kompetencer bringes i spil, skal både ledelse og lærere inddrages. Det er afgørende, at udviklingsarbejdet har en ledelsesmæssig opbakning, og at ledelsen indimellem indgår i udviklingsarbejdet, men det er også centralt, at lærerne er tæt involveret i udviklingsarbejdet, når de undervisningsnære indsatser udvikles. I nogle tilfælde vil det også være relevant at involvere administrative eller tekniske medarbejdere som en del af udviklingsarbejdet, hvis der knytter sig administrative eller it-relaterede opgaver til arbejdet.

Det er imidlertid også godt at begrænse den eller de arbejdsgrupper, som skal gennemføre det konkrete udviklingsarbejde, til ganske få medlemmer. Det er erfaringen, at det er vigtigt at fastholde en mindre gruppe af kernemedarbejdere i udviklingsprocessen, da dynamikken i arbejdet kan forsvinde, hvis antallet af deltagere bliver for stort.

Lav en stram men realistisk tidsplan for arbejdet

Når I går i gang, er det vigtigt, at I lægger en realistisk plan for processen. Her skal I finde en balance mellem på den ene side at sikre fremdrift i processen og på den anden side at sikre den fornødne tid til at udvikle/tilpasse og afprøve indsatsen i praksis. De deltagende skoler i udviklingsprogrammet peger netop på, at det er væsentligt, at processen styres relativt stramt, og at der bliver opstillet delmål og deadlines for arbejdet.

Afprøv indsatser i lille skala

Endelig anbefales det, at I udvikler og afprøver indsatserne gennem forsøg i lille skala. Ser man på tværs af de deltagende skoler, har det været en fordel, når skolerne har formået at afgrænse udviklingsarbejdet til et snævert felt, men så til gengæld har arbejdet i dybden med de områder, de har udvalgt. Det kan eksempelvis ske, ved at man arbejder grundigt og systematisk med at udvikle mål med afsæt i målpinde på en enkelt uddannelse eller et specifikt fag eller forløb. På den måde kan indsatserne afprøves i lille skala ad flere omgange, inden de bredes ud til flere fag eller forløb.

Sådan forstår vi begreberne

Bedømmelseskultur handler om fælles syn på bedømmelse, evaluering og feedback. En fælles forståelse og praksis for, hvordan skolen, herunder den pædagogiske ledelse og lærerne, arbejder med bedømmelse, evaluering og feedback. Kulturen rummer også eleverne, deres praksis og forståelse af bedømmelse, evaluering og feedback, og hvordan der arbejdes med det i undervisningen.

Evaluering er en vurdering af, hvad der er godt og mindre godt ift. en given standard, fx en vurdering af elevens besvarelse i relation til opgavens faglige mål og kriterier.

Målpinde eller formelle mål er de mål for uddannelsen, som er beskrevet i uddannelsesordningen for den enkelte uddannelse eller bekendtgørelsen for faget. Her er målene beskrevet som kompetencemål og opstillet med målpinde. De uddannelsesspecifikke fag er dog beskrevet med præstationsstandarder, der er fastsat i bekendtgørelsen for erhvervsuddannelser.

Mål, læringsmål eller mål for elevernes læring beskriver, *hvad eleverne skal lære* for at opfylde en målpind. En målpind kan dog være omsat til flere læringsmål. Læringsmål kan være fælles for et hold eller individuelle for de enkelte elever, som fx arbejder på forskellige niveauer eller i forskellige tempoer. Læringsmål skal forstås om *vejledende* for undervisningen.

Kriterier for målopnåelse eller for opgaver handler om at opstille tydelige krav, betingelser eller vurderingsgrundlag for en opgave, der skal løses i undervisningen. Disse kriterier anvendes, ligesom bedømmelseskriterier, i evalueringen af opgaven og fungerer også som elevens pejlemærker for, hvad en "god" opgave indeholder. Kriterier for målopnåelse opstilles, så det er tydeligt, hvilke kriterier der knytter sig til en given karakter.

Tegn på læring er pejlemærker for, at elevens faglige udvikling går i den ønskede retning. Tegn kan iagttages og fortæller noget om elevens udvikling og læring. Det kan være konkrete handlinger, ord eller kropsudtryk, som viser, at eleven udvikler og bevæger sig i en bestemt retning. Tegn på læring er konkret formuleret og observerbare.

Feedback er en planlagt proces, hvor både lærer og elev med afsæt i en vurdering af fx en praksis, en proces eller et produkt reflekterer over elevens viden, kunnen og færdigheder med det formål at fremme læring. Feedback er et samarbejde mellem lærer, elev og klassekammerater. Feedback gives i en formativ evaluering med henblik på at få eleven til at reflektere over egen faglig udvikling og har fokus på de næste skridt i elevens læreproces.

Formativ evaluering er evaluering af elevens præstation. Men evalueringen af præstationen bliver kun formativ, når den knyttes til feedback, der samler op på, hvordan eleven kan bruge informationen fra evalueringen fremadrettet. Formativ evaluering og feedback er en løbende fremadrettet evaluering og feedback, der sigter mod at understøtte elevens læreproces og næste skridt mod målopnåelse.

Summativ evaluering og bedømmelse er den afsluttende evaluering af et fag, projekt eller forløb.

Undervisningsdifferentiering indebærer, at alle elever skal nå samme mål, men at de får mulighed for at nå målet på forskellige måder og i forskellige tempoer. Ved at tilrettelægge undervisningen på forskellige måder kan der tages hensyn til, at eleverne har forskellige forudsætninger og potentialer for arbejdet med det faglige indhold.

Uddybende om bedømmelse og feedback

Erhvervsskolernes arbejde med bedømmelsesgrundlaget og bedømmelseskriterierne

Af hovedbekendtgørelsen for erhvervsuddannelser fremgår det, at skolerne i de lokale undervisningsplaner (LUP'er) skal beskrive, hvordan rammerne for den enkelte uddannelse omsættes til undervisning, og herunder redegøre for skolens bedømmelsesplan. Bedømmelsesplanen skal beskrive, hvordan og hvornår løbende og afsluttende bedømmelse foregår, herunder eksaminationsgrundlaget og bedømmelsesgrundlaget ved prøver.

Men arbejdet med at formulere bedømmelsesgrundlaget og bedømmelseskriterierne er ikke let, og flere lærere peger⁶ på, at en fælles udfoldelse af bedømmelseskriterierne er særligt anvendelig, og at *"LUP kan være med til at skabe et fælles grundlag for lærere og elever med hensyn til, hvordan bedømmelsen finder sted i praksis, men at det også bliver et fælles afsæt, fordi det er den beskrivelse, der videregives til censor"*.⁷ Den lokale undervisningsplan kan også spille en juridisk rolle og minimere 'fodfejl' i forbindelse med eksamen ved at tydeliggøre for elev, erhvervsskolelærer og censor, hvad der skal til for at opnå en given karakter. Og ikke mindst kan beskrivelser af uddannelserne, og hvad der skal til for at bestå et fag, være med til at sikre, at alle elever behandles ens og føler sig retfærdigt behandlet, fx hvis en elev ikke gennemfører et fag pga. manglende afleveringer.⁸

Hvad er bedømmelsesgrundlaget egentlig? I hovedbekendtgørelsen for erhvervsuddannelser står der: *"Bedømmelsesgrundlaget vedrører de produkter, processer eller præstationer, der gøres til genstand for bedømmelsen. Det er skolens opgave at afklare, hvilke elementer der skal indgå i bedømmelsen, og hvilken vægt disse elementer hver især skal tillægges. Eleven skal kende bedømmelsesgrundlaget fra undervisningens begyndelse"*.⁹

Det er afgørende, at bedømmelsesgrundlaget giver mulighed for at vurdere elevens præstation i forhold til de faglige kompetencemål, der indgår i prøven eller eksamen. Når bedømmelsesgrundlaget skal udvælges, skal de forskellige faglige aspekter tilgodeses – fx teoretisk forståelse og praktiske færdigheder – men samtidig skal bedømmelsesgrundlaget give mulighed for at komme i dybden. Det gode bedømmelsesgrundlag består altså ikke i, at det kan medtage mest muligt, men i at sætte fokus på det centrale i forhold til de udvalgte mål. Hvis det centrale er praktiske færdigheder og praktisk forståelse, så må bedømmelsesgrundlaget tage udgangspunkt i noget praktisk – fx elevens fremstillede produkter eller arbejdsprocessen frem mod det endelige produkt. Og ikke mindst må bedømmelsesgrundlaget have en hensigtsmæssig balance mellem de forskellige aspekter, der skal bedømmes, herunder det konkrete produkt, arbejdsprocessen, teoretisk forståelse, mundtlig forklaring, skriftlig redegørelse og forholdet mellem de enkelte aspekter.

Hvad er bedømmelseskriterier egentlig? I hovedbekendtgørelsen for erhvervsuddannelser står der: *"Bedømmelseskriterierne skal med udgangspunkt i bedømmelsesgrundlaget beskrive i hvilken grad, eleven lever op til de væsentlige mål. Bedømmelseskriterierne skal således beskrive, hvad skolen forventer af en præstation i forhold til en bestemt opgaveløsning for at bestå prøven. Det skal fremgå, hvordan skolen skelner mellem væsentlige og uvæsentlige mangler i opgaveløsningen"*.¹⁰

6 EVA, 2018

7 EVA, 2018, s. 37

8 EVA, 2018, s. 37

9 UVM, 2018

10 UVM, 2018

Bedømmelseskriterier knytter sig til den afsluttende summative bedømmelse ved prøver og eksamener og er beskrivelser af, hvad der lægges vægt på og forventes af en given præstation. Bedømmelseskriterier angiver dermed, hvilke kriterier der lægges til grund for en bedømmelse, fx efter 7-trinsskalaen. Kriterierne siger ikke i sig selv noget om karakteren, men om præstationen, og hvilke kendetegn en præstation har til en given karakter.

Bedømmelseskriterierne angiver forskellige grader af målopnåelse og er en hjælp, når en præstation skal bedømmes. Kriterierne har betydning, når I som lærere skal begrunde en bestemt karakter, og fungerer som pejlemærker for, hvordan I – lærer eller censor kan skelne mellem præstationer til den ene eller anden karakter. Kriterierne er ligeledes en målestok, som kan være med til at sikre en ensartet bedømmelse af elevernes præstationer. Men det er afgørende, at der blandt uddannelsens ledere og lærere på skolen er en dialog om, hvordan de konkrete bedømmelseskriterier skal udmøntes. Herved opnås en italesættelse af fælles faglighed og dermed en fælles forståelse af, hvad eleven skal lære og bedømmes på. Ligeledes er kriterierne afgørende for elevernes forståelse af bedømmelse og karaktergivning.¹¹

Hvordan udformes bedømmelseskriterierne?

Formuleringen af bedømmelseskriterierne tager udgangspunkt i de kompetencemål/målpinde, der er genstand for prøven eller eksamen. Kriterierne udtrykker en fortolkning af målopnåelsen set i relation til karakteren. De er dog ikke en facitliste og skal ikke forstås som absolutte eller objektive krav, men kriterierne udgør – sammen med et skøn – den endelige bedømmelse.

Nedenfor fremgår eksempler på bedømmelseskriterier.

Eksempel på bedømmelseskriterier fra grundforløbsprøven på Aalborg Handelsskole		Eksempel på bedømmelseskriterier fra grundforløbsprøven på Gastronom på Mercantec	
Bagvedliggende kompetencemål: Eleven arbejder ansvarligt og vurderer egen indsats og resultater i forhold til opstillede mål. Bedømmelseskriterier formuleret i forhold til 7-trinsskalaen, gradbøjet så de udtrykker forventningen til karakteren 12, 7 og 02.		Bagvedliggende kompetencemål: anvende grundtilberedningsmetoder, produktionsformer og metoder til egenkontrol. Bedømmelseskriterier formuleret i forhold til og udtrykker forventningen til bestået/ikke-bestået	
Trin	Bedømmelseskriterie	Trin	Bedømmelseskriterie
12	Eleven arbejder ansvarligt og målrettet og reflekterer selvstændigt over sin egen arbejdsproces.	Bestået	Du kan forklare og anvende grundtilberedningsmetoderne korrekt.
7	Eleven tager medansvar for de i projektet opstillede mål og kan reflektere over sin egen arbejdsproces.	Ikke bestået	a) Du kan ikke anvende grundtilberedningsmetoder. b) Du kan ikke forklare de anvendte grundtilberedningsmetoder.
02	Eleven viser en begrænset forståelse af sit ansvar for de i projektet opstillede mål.		
Kilde: Grundforløbsprøven, 2014		Kilde: Mercantec, 2018	

¹¹ Guldberg, 2014

Bedømmelseskriterier og tegn på læring

Bedømmelseskriterier er et udtryk for præstationsforventninger til elevens præstation og er knyttet til den summative bedømmelse, som beskrevet ovenfor. Men når I arbejder med formativ evaluering og feedback, er præstationsforventninger eller kriterier også relevante. I denne sammenhæng kan I arbejde med kriterier for målopnåelse, som lægger sig helt op ad formen på bedømmelseskriterier, men ikke udelukkende forholder sig til eksamen eller prøver. Kriterier for målopnåelse handler om at opstille tydelige kriterier for en opgave, der skal løses i undervisningen. Disse kriterier anvendes, ligesom bedømmelseskriterier, i evalueringen af opgaven og fungerer også som elevens pejlemærker for, hvad en "god" opgave indeholder. I feedbackarbejdet kan man arbejde med 'tegn på læring', der ses som tegn på eller pejlemærker for, at elevens faglige udvikling går den rette vej mod målopnåelse. I denne sammenhæng er der ikke en entydig sammenhæng mellem karakterskalaen og de 'tegn', som læreren formulerer, men tegnene har en tæt tilknytning til kriterierne for opgaven, da formålet med feedback er at understøtte elevens læreproces frem mod en opnåelse af målene.

Tegn på læring handler om at sætte ord på elevens udvikling og formuleres som konkrete og observerbare tegn.¹² Det er elevernes konkrete handlinger, ord og kropsudtryk, som viser, at de udvikler sig i en bestemt retning mod et givent mål. Der er altså sammenhæng mellem mål og tegn på læring – idet tegn viser måden, hvorpå eleven udvikler sig frem mod at kunne noget.

Tegn på læring kan opstilles i forhold til taksonomiske niveauer, som man gør, når man arbejder med rubric i indsats 3. Eleverne kan se efter tegn på læring i deres arbejde og dermed blive mere bevidste om egen læring.

Eksempel på tegn på læring på det taksonomiske niveau "anvende" i Blooms taksonomi:	Eksempel på tegn på læring
Mål: Kan illustrere/demonstrere og forklare knoglers, musklers og leds funktion.	Mål: Grundlæggende viden om mulige skadevoldere.
Tegn på læring: Eleven viser på sin krop, hvordan han/hun bruger muskler, led og knogler, og forklarer med fagbegreber, hvad han/hun viser.	Tegn på læring: Eleven kan udpege mindst 5 insekter, der er problematiske for branchen.
Kilde: Social- og Sundhedsskolen Skive Thisted Viborg	Kilde: Jordbrugets UddannelsesCenter Århus

Uanset om der er tale om bedømmelseskriterier i den summative bedømmelse, om kriterier for målopnåelse eller om tegn på læring i den formative feedback, så sigter de mod samme formål, nemlig

1. at tydeliggøre, hvad eleven skal vide, kunne eller gøre på et givent fagligt niveau.
2. at understøtte læreren i bedømmelsen af eleven eller i feedbackarbejdet.
3. at medvirke til forudsigelighed for eleverne og delagtiggørelse i egne læreprocesser.

¹² Andersen, 2013

Målarbejdet

I alle håndbogens indsatser skal I arbejde med at fortolke og oversætte de formelle mål fra uddannelsesordningerne og bekendtgørelserne til mere konkrete mål, der siger noget om, hvad eleverne skal arbejde med og lære i undervisningen. Tydelige mål for læring eller aktiviteter i undervisningen kan have stor betydning for elevernes læringsudbytte, for motivation og for muligheden for at reflektere og gå i dialog om læreprocessen. Hvis også målene er synlige for eleverne og fx koblet til de opgaver, som de skal arbejde med, bliver det også tydeligere, hvad de skal arbejde hen imod.¹³

Når I arbejder med at formulere tydelige mål, kriterier og tegn på læring, kan I være med til at:

-
1. fremme elevens forståelse af, hvad der forventes, og hvorfor det forventes.
 2. skærpe lærernes vurderingskompetence og tilbagemeldinger til eleverne.
 3. skærpe lærerens syn på, hvad der skal bedømmes ud fra, og hvilke tegn der skal kigges efter hos eleven.
-

Arbejdet med at formulere tydelige mål, kriterier og tegn på læring er en opgave, der bør inkludere hele faggruppen, teamet eller lærergruppen. Dette arbejde bidrager til at skabe fælles forståelse og danner grundlag for at opnå en mere ensartet bedømmelse og feedback til eleverne. Men arbejdet kræver indsigt i de formelle krav til den lokale undervisningsplan, uddannelsesordninger, bekendtgørelser, reformkrav, overgangskrav, præstationsstandarder og andre relevante uddannelsesdokumenter.

Feedback og inddragelse af eleven

En del af erhvervsskolelærers kerneopgaver er feedback ud fra en forståelse af, at udvikling og læring sker i dialogiske processer mellem lærer og elev og mellem elev og elev. Hovedformålet med feedback er at få eleverne til at reflektere over deres egen læring. Men feedback er ikke kun lærers opgave – det er tværtimod et samarbejde mellem lærer, elev og klassekammerater.¹⁴ Tildeles eleven en mere aktiv rolle i feedbackarbejdet, fx gennem selvevaluering, elev-til-elev-feedback (hvad kan jeg lære af dig?) eller gensidig evaluering mellem lærer og elev (hvordan kan undervisningen understøtte, at jeg lærer mere?), betyder det, at eleven får mere kontrol over egen læreproces og større ejerskab til eget arbejde.

Eleverne skal dog 'klædes på' til de forskellige feedbackformer og stilladses i arbejdet med fx at give hinanden feedback. Der skal være plads til at øve sig i selvevaluering og i at give og modtage feedback. Det er ikke kun den faglige præstation, men også det sociale samspil mellem eleverne, der er på spil, når der anvendes elev-til-elev-feedback. Derfor er det centralt, at læreren sætter klare rammer for både indhold og form, når eleverne skal evaluere sig selv og hinanden – det kan eleverne ikke nødvendigvis gøre på egen hånd.

¹³ Meyer, 2012, og Hattie, 2013

¹⁴ EVA, 2017a

Skoler i forsøgs- og udviklingsprogrammet

Hvis I ønsker at læse mere om forsøgs- og udviklingsprogrammet, kan I læse evalueringen af det samlede forsøgs- og udviklingsprogram på Undervisningsministeriets hjemmeside.

Skolerne fordelt på indsatser:

Bedømmelseskriterier og -kultur	Skoler
Indsats 1	<p>Laboratorieskoler Jordbrugets UddannelsesCenter Århus Zealand Business College (merkantilt hovedforløb)</p> <p>Afprøvningskoler Jordbrugets UddannelsesCenter Århus Zealand Business College (merkantilt hovedforløb) Erhvervsskolerne Aars (kontor, handel og forretningsservice)</p>
Indsats 2	<p>Laboratorieskoler Tradium Business SOPU København Roskilde Tekniske Skole AARHUS TECH (Skolen for transport og logistik)</p> <p>Afprøvningskoler Tradium Business SOPU Hillerød Roskilde Tekniske Skole EUC Nordvestsjælland (tømrer, grundforløb) Business College Syd (EUD og EUX Business) Erhvervsskolerne Aars (entreprenør- og landbrugsmaskiner) EUC Nord (skibsmontør) EUC Nord (smede) Skive College (EUX og EUD Business) AARHUS TECH (Skolen for transport og logistik) TEC (skiltetekniker) TEC (smede) UddannelsesCenter Ringkøbing Skjern (smedeuddannelsen) UddannelsesCenter Ringkøbing Skjern (vindmølleoperatør)</p>
Indsats 3	<p>Laboratorieskole Social- og Sundhedsskolen Skive Thisted Viborg</p> <p>Afprøvningskoler Erhvervsskolerne Aars (fødevarer, jordbrug og oplevelser) SOSU C (Gladsaxe) Mercantec Social- og Sundhedsskolen Esbjerg Tietgen</p>
Indsats 4	<p>Laboratorieskole EUC Nord (mad og service)</p> <p>Afprøvningskoler Mercantec (Hotel- og Restaurantskolen) EUC Nord</p>

Litteratur

Yderligere relevant litteratur og relevante materialer

Hvis I ønsker at læse mere om bedømmelse, evaluering og feedback, anbefaler vi nedenstående litteratur.

Andersen, Frode Boye. (2006), At evaluere er at gøre noget vigtigt. I bogen: Madsen, Claus. Evalueringsfaglighed i skolen.

Teksten sætter spot på, at man som lærer skal overveje, hvad man vil evaluere på og hvorfor. Mål og 'tegn' på læring udfoldes, ligesom SMTTE-modellen præsenteres som en didaktisk model til brug i målarbejdet.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). (2016), Teamsamarbejde på erhvervsskoler.

Rapporten handler bl.a. om, hvordan teamsamarbejdet kan være med til at understøtte feedback mellem lærerne og feedback til eleverne.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). (2017a), Feedback som en integreret del af undervisningen – en vidensopsamling.

Teksten præsenterer hovedpointer fra forskningen suppleret med konkrete eksempler fra relevant udviklingsarbejde på området. Opsamlingen handler om lærernes arbejde med at integrere virkningsfuld feedback til eleverne i den daglige undervisning. Derudover tilbyder vidensopsamlingen et fælles sprog eller begrebsapparat til at tale om feedbackpraksis på skolerne.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). (2017b), Gymnasiernes arbejde med formativ feedback.

Rapporten handler om feedbackkultur og om, hvordan de organisatoriske rammer kan understøtte lærernes arbejde med feedback.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), (2018a), Lokale undervisningsplaner på erhvervsskoler.

Rapporten handler om erhvervsskolernes arbejde med de lokale undervisningsplaner. Rapporten afdækker, hvordan LUP'er bliver til på skolerne, og hvordan de bliver anvendt. Rapporten peger også på nogle opmærksomhedspunkter i forhold til udviklingen af arbejdet med de lokale undervisningsplaner.

Friche, Nanna, og Slottved, Mette. (2016). Pædagogisk ledelse og feedback i erhvervsuddannelserne, CEPRA-triben, nr. 21.

Artiklen handler om, hvordan den pædagogiske ledelse kan understøtte arbejdet med feedback på skolen baseret på en positiv feedbackkultur, anerkendelse og lærende dialog.

Guldborg, Stig. (2014), Grundforløbsprøven – en guide til god praksis på erhvervsuddannelserne.

Teksten giver inspiration til at udvikle den afsluttende grundforløbsprøve. Der gives eksempler på eksaminationsgrundlag, bedømmelsesgrundlag og bedømmelseskriterier.

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet. (2016). Helhedsorienteret undervisning – inspiration til at planlægge og gennemføre helhedsorienteret undervisning.

Teksten præsenterer erfaringer med og cases om, hvordan lærerne har arbejdet med fagmålene og opbygning af temaer og feedback, samt den virkning, helhedsorienterede projekter har haft på elevernes læringsudbytte.

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (2017). Progressiv læring. Tydelige mål og kontinuerlig feedback.

Teksten viser eksempler på et planlægningsværktøj til at tænke tydelige mål, tydelig feedback og tydelig differentiering ind i undervisningen. Der gives eksempler på opstilling af mål i forskellige niveauer og brug af taksonomier.

Størner, Torben (red.). (2012), Evaluering – krydsfelt mellem skolestik og praksislæring. I bogen: I lag med erhvervspædagogikken. Erhvervsskolernes Forlag.

Teksten handler om mødet mellem forskellige evalueringskulturer på erhvervsuddannelserne. Mødet mellem den håndværksmæssige, tekniske, hverdagslige evaluering og det skolastiske og den formelle vurdering af kompetencer og målopnåelse.

Yderligere litteratur, der er anvendt i håndbogen

Aarhus Universitet. (2014), Styrket formativ evaluering og udvikling af evalueringskulturen.

Andersen, Frode Boye. (2013). Tegn er noget vi bestemmer... System profession.

Christensen, Torben Spanget. (2009), Tænker du: Åh nej – nu skal eleverne have karakterer igen?. GymPæd 2.0.

Danmarks Evalueringsinstitut & KORA. (2017), Grundforløb på erhvervsuddannelserne efter reformen.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). (2018b), Undervisningsdifferentiering i erhvervsuddannelserne.

Duch, Henriette, (2011). Hvorfor er det så svært at arbejde med undervisningsdifferentiering.

Friche, Nanna. (2011). Logikker for evaluering i erhvervsuddannelserne. I bogen: Målt og vejet. Uddannelsesforskning om evaluering. Aalborg Universitetsforlag.

- Gibson (2017): Rubrics. Undervisning med forståelse som mål. MindSpace.
- Hattie, John. (2013), Synlig læring – for lærere. Dafolo.
- Jank, Werner; Meyer, Hilbert. (2006), Didaktiske modeller. Gyldendals Lærebibliotek.
- Jakobsen, Karin Hartje; Lausch, Bente; Sørensen, Karsten Holm. (2014), Feedback i erhvervsuddannelserne. Dafolo.
- KORA. (2014), Forsøg med Tydelig Feedback på erhvervsuddannelsernes grundforløb.
- Kølsen de Wit, Camilla & Mayland, Lise. (2006), Evalueringsdidaktik. I bogen: Lund og Rasmussen (red.): Almen didaktik. KvaN, 2006.
- Meyer, Hilbert. (2012), Hvad er god undervisning? Gyldendals Lærebibliotek.
- Nationalt Center for Erhvervspædagogik, Professionshøjskolen Metropol. (2015), Ny viden om erhvervsuddannelser.
- Rambøll. (2016), En systematisk kortlægning af viden vedr. klare mål (eud).
- Undervisningsministeriet (UVM), 2018: Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser, BEK nr. 286 af 18/04/2018.

HÅNDBOG OM BEDØMMELSE OG FEEDBACK PÅ ERHVERVSUDDANNELSERNE

Redigering og grafisk tilrettelægning:

Design:
BGRAPHIC

Tryk:
OnPrint

Foto:
Lars Skaaning, Dall, UVM's billedarkiv

ISBN:
Tryk: 978-87-603-3199-2
Web: 978-87-603-3198-5

Indhold og redskaber er udarbejdet af VIA University College, Rambøll Management, Københavns Professionshøjskole i samarbejde med en række erhvervsskoler i et forsøgs- og udviklingsprogram. Læs mere om baggrund for håndbogen på side 2 og se hvilke skoler der har deltaget på s. 59.

Download håndbogen på www.emu.dk

Der kan frit citeres fra håndbogen med angivelse af kilde.

Publikationen er udgivet af:
Styrelsen for Undervisning og Kvalitet
© Undervisningsministeriet, 2018

**UNDERVISNINGS
MINISTERIET**
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Find vejen frem
VIA University College